БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеш

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 АПРЕЛЬ 24 ВТОРНИК № 84 (3537)

Өртээ 20 коп.

Бистин чуртувустун улустарынын найыралынын быжыг үндезин сууру, бүгү делегейге тайбыңнын бузулбас чөленгижи—Совет Социалистиг Республикаларнын Эвилели делгерезин!

(1956 чылдың май 1-ге СЭКП ТК-ның кыйгырыгларындан).

АЛДЫГЫ БЕШ ЧЫЛДЫҢ БИРГИ ЧЫЛЫНЫҢ ОНААЛДАЛАРЫН ДҮРГЕН КҮҮСЕДИР ДЭЭШ ЧАРЫШТЫ КАЛБАРТЫР

1956 чылдың — алдыгы беш чылдың бирги чылының планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседир дээш бистиң областың көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары социалистиг чарышка бедиткен бот-хүлээлгелерни алгаш, Хакас областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилерин социалистиг чарышка кыйгырар сорулганы салган. Ам областың көдээ ажыл-агыйының ажылдакчыларының социалистиг чарышка алыр хүлээлгелерин колхозчуларнын, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының нинти хуралдарынга чугаалажып көргеш. Хакас область-биле социалистиг чарыштың кереэзин чарар дээш бистиң комиссиялыг ында чеде берген ажылдан турар.

Областың мал ажылының талазы-биле алдыгы беш чылдың бирги чылында чугула сорулгалар салдынган: малдың ажаалдазын, чемгериллезин экижидип тургаш, 1955 чыл-биле деннээрге 1956 чылда инек бүрүзүнден сүт саалдазын 30 хуу, нинти сүт саалдазын 60 хуу көвүдедир, чурттуг хойларындан өртүмаа-биле 2 килограмм дүктү кыргыш алыр, 1955 чылга бодаарга, 1956 чылда мыйыстыг бода малдың баш санын 12 хуу көвүдедир, ол ышкаш малдың семиртилгезин үлегерлиг организастаар. Хаван ажылын бүгү тала-биле хөгжүдер, 1956 чылдың дургузунда хөй санныг хаваннарны азыралга тургузар болгаш күрүнеге хаван эдиниң дужаалдазын дыка көвүдедир. Бо чылын нинтиниң малчының чем суурун хандырар болгаш кукуруза тарылгазын 7 мүң гектарга чедирери көрдүнген, база мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарын калбарткан турар.

Чер ажылының талазы-биле бо чылын база улуг сорулгалар салдынган. Шык базырыышкынын 2—3 хүннерде, эрте тарыыр тараа культураларын 8—10 ажыл күннеринде чорудар. Трактор ажылдарының планын 100 ажыг хуу күүседир. Областың колхозтарынга 1800 чурттала бажыңнары, 114 мүң баш мал кирер кажааларны бо чылын ажыглалга киирген турар.

Бистиң области ам районнар, колхозтар, бригадалар, фермалар болгаш тус-тус кижилер аразында социалистиг чарыштың чалгыы улам нептереп турар. Социалистиг чарышка кирип тура көдээнің ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XX съездизинин Директиваларында алдыгы беш чылда көдээ ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрер талазы-биле көрдүнген онаалдаларны күрген күүседир дээш чаңгыс-аай күзелсоруун илередип, мал ажылының болгаш чер ажылының продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдедир дээш чаа-чаа хүлээлгелерни боттарынга алганнар.

СЭКП-ниң XX съездизинин шиитпирлери-биле танышпышаан, Бии-Хем районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери беш чылдың онаалдаларын дүрген күүседир дээш социалистиг чарышты районда калбартын турарлар. Ылаңгыя «Кызыл тараачын» колхозтуң Туран, Чкаловка фермаларының болгаш «Өөк» совхозтуң саанчылары инек бүрүзүнден 2000 литр сүттү саап алыр хүлээлгени алганнар. Олар алган хүлээлгелерин чедиишкиниг күүседип турарлар. «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы эш Д. Завьялова колхозчу саанчыларның, «Элегес» совхозтуң саанчызы эш А. Грачева совхозтарның саанчыларының эң дээрелери болуп турарлар. 1955 чылдың октябрь 1-ден 1956 чылдың апрель 1-ге чедир Д. Завьялова инек бүрүзүнден 913,2 литр, А. Грачева—1149 литр сүттү түс-тус саап алганнар.

Ам фермалар, колхозтар, МТС-тер, совхозтар болгаш районнар аразында чарыш онза калбарып эгелээнде ол чарыштың үре-түннелдиг, боттуг кылыр дээш ажылхеректи организастаары эргежок чугула. Кижилер хүлээлгелерни алгаш, оларны ажыл-херек-биле быжыглавас болза, оон түннели хоозун аззаашкын болу бээр.

Ындыг турбуже, элээн хөй таварылгаларда чарышка өзу барымдаалаар, кампания хевирлиг болгаш ажык чок аналаш шуугаазынныг чорукту болдургаш, бар аргаларны, курлавырларны ажыглавайн баар чоруктар бар. Ылаңгыя эрткен чылдың бо үезинге бодаарга, сүт саалдазын каш катап көвүдедир дугайында хүлээлгелерни бисте колхоз бүрүзү алган болгай. Ам апрель 1-ге чедир области сүт саалдазының түннелинден көөрге, Чаа-Хөл, Сүт-Хөл, Бай-Тайга, Тес-Хем районнарның колхозтарында сүт саалдазының деннели куду болбушаан турар. Бо чорук социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин ажыл-херек кырынга боттандырар дээш ол районнарның партия, совет организацияларының болгаш колхозтарның баштаар черлериниң удуртукчулары боттуг хемчегларни албайн, чүгле хүлээлгелер алыры-биле кызыгаарлатынып турарын херечилеп турар.

Чамдыкта бар аргаларны болгаш күштерни санап көрбейн, эвин эртир эренгей, бедиткен хүлээлгелер ап турар таварыглар база бар. Ындыг эренгей чорукту болдурбас херек. Ам үеде чылда алдынып турар хүлээлгелер тодаргай характерлиг болуп, декадалар, айлар аайы-биле ажылдарның тус-тус хевир бүрүзүнге таарымчалыг болуп турар. Чижээлээрге, саанчы кижи чыл дургузунда инек бүрүзүнден ынча-ынча килограмм сүттү саап алыр деп хүлээлгени ап тургаш, байдалдарны болгаш малдың чем курлавырларын барымдаалап көрбүшаан, апрельде, майда, июньда болгаш дараазындагы ай бүрүзүнде чеже сүттү саап алырын хүлээнип турар.

Оон аңгыда чарышта бир кол үүл болза, хожудан турарларны мурнакчыларның деннелинге чедир көдүрери болур. Чамдык черлерде чарышты чүгле мурнакчылар орту-орта организастаар дээр хөй-биле ону массалыг болдурбайн баар чорук-биле шиитпирлиг демисежип, чарышка көдээнің бүгү ажыл-ишчилерин хаара тудар херек.

Чоокта чаа чамдык районнарга болуп эткен экономиктиг конференцияларга күш-ажылдың болгаш хөреңгилерниң эң эвээш чарыгдалдарын үндүрүп тургаш, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедир, оон бот-үнезин чингедириниң айтырыгларын тодаргай чугаалашкан. Хой ажылын сайзырадыр болгаш оон продуктуларын көвүдедир дугайында хойжуларның область чөвүлел хуралының киржикчилери, бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга инектернің сүткүр чоруун бедидер дугайында областың саанчылары, кадарчылары болгаш зоотехниктери база часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехниктиг деннелге чорудар дугайында трактор бригадаларының аныяк бригадирлери кыйгырыглар хүлээп алган. Бо чөвүлел хуралларга чүве чугаалааннар боттарынга бот-хүлээлгелерни ап турганнар, ол эвлээшкин области нептереэн. Ону бүгү-ле черлерге деткиир херек.

Партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының сорулгазы болза, эгелээн чарыштың чалгыын улам калбартыры, ону боттуг удуртулга-биле хандырары, оон чорудулгазын башкарары, чаржып турарларның дужулгазын нептередири болур. СЭКП райкомнарының, колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терде партия организацияларының политиктиг ажылының деннелинден көдээнің ажыл-ишчилериниң чарышка алган хүлээлгелериниң үре-түннелдиг болуру улуу-биле хамаржыр. Ынчангаш партияның агитас-массалыг ажылын бригадаларга, фермаларга болгаш тус-тус кижилерге, ылаңгыя одарларда малчыннарга күштелдирип чорудар ужурлуг.

Алдыгы беш чылдың бирги чылының чазы келген. Часкы тарылга эгелээн. Ам сорулга болза, ону чедиишкиниг чорудар дээш чарышче бүгү кичээнгейни салыры болур.

ССРЭ-ниң болгаш Великобританияның удуртукчуларының аразында чугаалажыышкыннар

ЛОНДОН, апрель 19. (СЭТА-ның тускай корр.). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н.А. Булганинниң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң кежигүнү Н. С. Хрущевтун Великобританияның Премьер-Министри А. Иден-биле база өске-даа англи удуртукчулар-биле чугаалажыышкыннарының эгелээн дугайында ийи талаларның аразынга дугуруштунган дыңнадыгны Великобританияның даштыкы херектер министерствозу бөгүн кежээ чарлаан.

Дыңнадыгда чугаалап турары:

«Совет болгаш англи удуртукчуларның аразынга беседа бөгүн 15 шак 30 минутадан 18 шакка чедир Даунинг-стрит, 10-га болуп эткен. Аңаа мооң адаанда кижилер киришкен.

Англи таладан — А. Иден, Р. Батлер, Селвин Ллойд, А. Киркпатрик, Н. Брук, У. Хэйтер, Г. Холер болгаш Т. Бримлоу;

Совет таладан — Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев, Н. А. Михайлов, А. А. Громыко, Я. А. Малик, П. Н. Кумыкин, В. Я. Ерофеев, О. А. Трояновский, Ю. С. Жемчужников.

Бо беседаларның боттары-даа, оларның чоруп турар байдалы-даа тускай эвес элээн каш дискуссиялар характерлиг, ынчангаш кандыг-бир тодаргай айтырыгны шиитпирлээр сорулга-биле баш бурунгаар доктааткан хүн айтырыглыг чөвүлел хуралдарга бодаарга, чажыт болгаш дугуруштунган дыңнадыгларны дамчыштырарындан өскээр чарлатынган туруп болбас ужурлуг. Чугаалашкан айтырыгларның даңзызы-биле кады доңчу дыңнадыгны даарта кежээ чарлап үндүрер деп турар».

* * *

ЛОНДОН, апрель 20-де. (СЭТА-ның тускай корр.). Бөгүн лондан шагы-биле эртенгинин 10 шак 30 минута турда, Премьер-Министр Иденнин турар черинге ССРЭ биле Великобританияның удуртукчуларының аразында чугаалажыышкыннар катап эгелээн.

Великобританияның Премьер-Министриниң турар черинге болган шайлалга

ЛОНДОН, апрель 19. (СЭТА-ның тускай корр.). Бөгүн кежээ Великобританияның Премьер-Министри сэр Антони Иден ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинга болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевка алдар болдурган шайлалганы Даунинг-стрит, 10 деп бодунуң турар черинге тургускан.

Совет таладан Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтан аңгыда оларны үдеп чоруур кижилер: ССРЭ-ниң Культура Министри Н. А. Михайлов, ССРЭ-ниң даштыкы херектер Министриниң Бирги оралакчызы А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Великобританияда Элчини Я. А. Малик, даштыкы садыг министриниң оралакчызы П. Н. Кумыкин, академик И. В. Курчатов, академик А. Н. Туполев, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң ийиги Европа килдизиниң эргелекчизи В. Я. Ерофеев, чөвүлекчи О. А. Трояновский олар шайлалгага олурушканнар.

Англи таладан аалчыларның аразынга турганнар: Великобританияның Премьер-Министри турган сэр У. Черчилль, лорд-таңма кадагалакчызы болгаш общиналар палатазының баштыңы Р. Батлер, Сан министри Г. Макмиллан, Даштыкы херектер министри Селвин Ллойд, Иштики херектер министри Г. Ллойд-Джордж, Колониялар министри А. Леннокс-Бойд, Чурттала тудуушкунунуң болгаш чер-черниң бот-чагыргаларының министри Д. Сэлис, Күш-ажыл министри Я. Маклеод, Даштыкы херектер талазы-биле күрүне министри лорд Пядг, лейбористиг партияның баштыңнары Х. Гэйтскелл, лорд Эттли, парламент кежигүнү Г. Моррисон, даштыкы херектер Министриниң доктаамал оралакчызы А. Киркпатрик, империя кол штавының начальниги генерал Дж Темпиер, хаанның шериг-агаар күштериниң штавының начальниги ужар-чүүл маршалы Д. Бойл, тред-юниониларның Британ конгрезиниң даргазы У. Бэрд, британ үлетпүр эзелериниң федерациязының президентизи Г. Хэймен, Великобританияның ССРЭ-де Элчини сэр Хэйтер олар болган.

ССРЭ-ниң Великобританияда Элчини Маликке болган шайлалга

ЛОНДОН, апрель 20. (СЭТА). ССРЭ-ниң Великобританияда Элчини Я. А. Малик Н. А. Булганинниң болгаш Н. С. Хрущевтуң Англияда чоруп турарынга таварыштыр дүүн Совет элчин черинге шайлалга тургускан дугайын дыңнаткан болгай.

Шайлалга үезинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущев, Великобританияның Премьер-Министри А. Иден болгаш лейбористиг партияның баштыңы Х. Гэйтскелл олар чугаалажып олурушканнар.

Совет удуртукчуларның келген чоруу ССРЭ биле Великобританияның аразында чоокшулажыышкынның оруунга, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ынай кошкадырының оруунга базым болур деп бодунуң чугаазынга Н. А. Булганин чугаалаан.

Бистиң чурттарывыстың аразынга чаагай кожа-хелбээнің харылзаалары шагдан тура тургустунуп келген болгаш хөй-хөй чылдарның дургузунда ол харылзаалар багай эвес чоруп келген деп Н. А. Булганин үргүлчүлээн. Бистиң ам бо келген чоруувус черле анаагыдаазы ышкаш эвес болур боор деп бодаар бис. Совет күрүнениң удуртукчулары Великобританияда бир-ле дугаар кээп турар. Бистиң келген чоруувус бистиң чурттарывыстың аразынга кайы-кайызын эки билчир чорукту тургузарынга болгаш оларның аразында найыралдыг харылзааларны катап тургузарынга дөгүм болур деп чүвеге быжыг бүзүрелди илергейлеп турар бис.

Бистиң чурттарывыстың күрүне болгаш политиктиг удуртур ажылдакчыларының аразында чугаалажыышкыннар Совет Эвилелиниң болгаш Великобританияның улустарының, а ол ышкаш бүгү делегейниң улустарының күзеп турары эргежок чугула түннелдерни бээр дээрзинге идегээр бис.

Великобританияның Премьер-Министри А. Иден Н. А. Булганинниң чугаалаан сөстери дээш аңаа англи чазактың бүгү кежигүннериниң өмүнезинден өөрүп четиргенин илереткен.

Бистер силерниң келгенинерге сеткилиистин алызындан өөрүп турар бис деп А. Иден чугаалаан. Силерниң англи өөрүцер Маршал Булганинниң чугаалааны боттуг тода ажылга каттыжар. Бир эвес бистиң бо ужуражыышкыннарывыстың үезинде эки түннелдерни чедип ап шыдаптар болзувусса, ындыг ужуражыышкыннар келир үеде чаңчыл болу бээр, ынчаарга бистер бот-боттарывыска үргүлчү баржып турар апаар бис.

Оон соонда чүве чугаалаан Н. С. Хрущев, Н. А. Булганинниң чугаалаан үүлдеринге каттыжып турар мен деп чугаалаан.

Бистиң чурттарывыстың аразында харылзааларны эвижидериг чедип алыр деп үүлдү удуртулга болдургаш, бистер силернииге арыг үрээвис-биле келген бис деп Н. С. Хрущев чугаалаан. Англияга бистиң келгенивис-биле холбаштыр силерде бергедээшкиннерниң барын билип турар бис, чүге дээрге, бистиң келгенивистиң силериниң чуртунарга бүгү-ле кижилер бир аай көрбейн турар. Бистиң келгенивиске өөрүп-даа, хууланыл-даа чугаалап турар кижилер консервативтиг партияда-даа, оппозисчи лейбористиг партияның хүрээлелиннде-даа бар. Бистер ындыг байдалды чаягаар-ла болур чорук деп саная турар бис, ынчангаш ол чорук бисти анчыгзындырбайн турар. Бистер политиктиг ажылдакчылар бис, ынчангаш чурттарның аразында харылзааларның айтырыглары ышкаш ындыг нарын айтырыгларның талазы-биле чаңгыс аай бодал туруп шыдавас деп чүвени билир бис. Тайбың дугайында айтырыг ышкаш ындыг айтырыгның талазы-биле безин бодалдарга янзы-бүрү ылгалдар туруп болур.

Англияга бистиң келген чоруувус ажыктыг түннелдерни бээр деп бистер, совет удуртукчулар, бодап турар бис.

Дүүн болгаш бөгүн, Лондонну көрүп, оон кудумчулары-биле чоруп тургаш, бистер хөй-хөй лондончуларны, оларның чазык-эвилеп арыннарын көрдүвүс. Лондонның чурттакчылары биске чаагай күзелбиле ужуражып турганнар, бистиң чурттарывыстың аразында харылзааларның эвижиирин эреп турганы-ла ол боор.

Ынчалза-даа бисти онза сонуургал чок көрүп турар кижилер англичаннарның аразында бар дээрзин билир бис деп Н. С. Хрущев оон ынай чугаалаан. Ынчалзажок, мен бодаарымга, маргылдаалыг айтырыгларны боо-чепсектиң күжү-биле шиитпирлээрин күзексээр ындыг кижилер оларның аразында эвээш, а кол үүл ында.

Бир эвес бистер тайбынче, бүгү-ле маргылдаалыг азы шиитпирлетинмээн айтырыгларны тайбың арга-биле шиитпирлээринче улустарның чүткүлүн удуртулга болдурар болзувусса, бистиң чугаалажыышкыннарывыс чедиишкиниг болур.

Коммунизм силерге күзенчиг эвес, дээргилер. Бис ону билир бис. Биске капитализм күзенчиг эвес дээрзин бис-даа чажырбайн турар бис. Ынчалзажок бис тайбың чурттаар ужурлуг бис. Биске ынак болуңар деп кандыг-бир чүвени силерден бис негевес болбайн канчаар бис. Ынчалза-даа Совет Эвилели ышкаш шак ындыг улуг чурт бар болуп турар дээрзиниң фактызын хүлээвейн барып болбас. Ынчаарга ол чурт дайынны эвес, а тайбыңны күзеп турар. Чүгле боттуң күзелин өзугаар шилип алган кожазы-биле эвес, харын бурганның хайырлаан кожазы-биле база чурттаар херек деп чоннуң чугаазы бар.

Бир эвес бистер улустар аразының айтырыгларын шиитпирлээринче шак ындыг туруштардан баар болзувусса, кажан-даа дугуржуп ап болур бис. Бир эвес еске туруштардан баар болза, ынчан эвилецхоюг чугаалажып, кайы-кайызынче эвижиир хүлүмзүрежип, ынчаныыже чүк-даа чок хоозун тарап болур.

Бистер бистиң системавысты хүлээп алыңар, капиталистиг системадан ойталаңар деп силерни көгүдүксевейн турарла болгай бис. Бистерни бистиң, социалистиг системавыстан ойталаар кылдыр силерниң көгүдүп, шаг-үе эрттирип турганыңарның херээ база-ла чок.

Бир эвес силер бисче ыйыдыышкын кылып, бистен болдунмас үүлдер негээр болзуңарза, оортан үү-даа бүтпес дээрзи силерге база-ла билдингир боор деп бодай-дыр мен. Бис база-ла ол дугайтыр карак чаар хоозун күзел кылбас бис.

Кандыг арга турар ужурлугул ынчаш? А чаңгыс арга бар, ол болза тайбың кожа-хелбээ чурттаары болур. Өске чок. Маргылдаалыг айтырыгларны дайын-биле шиитпирлээр деп орадлашкан херек чок. Тайбың айтырыглар дайын-биле шиитпирлетинмес, харын улам-на чидигленир деп чүвени дуржулга көргүскен, амыдырал көргүскен болгай. Бис чаңгыс планетта чурттап турар бис. Ам аажок бедик хөгжүлдени техниканың чедип алганының түннелинде бистиң планетавыс улуг турганындан биче болуп бар чыдар.

Оода мындыг чижекти безин ап көрээлиңер. Бир эвес шаанда бистиң чуртувустан Англияже баарда дыка хөй хүннер хереглетинип турган болза, ам ужарчүүл конструкторларының күженишкиннериниң ачызында ол хире хемчээлдиг черни каш-ла шак иштинде эргип кааптар самолёттар тургустунган ышкажыл. Мында кайгамчыктыг совет конструктор академик Туполев олуруп тур. Оон конструкциязының самолёду Москвадан Лондон чедир хемчээлди 3½ шак дургузунда эткен, ол дээрге тулган чүве эвес-тир. Шериг самолёттары оон-даа артык дүрген ужуп турар дээрзи билдингир болгай. А шак ындыг хемчээлдерни каш-ла минуталар иштинде эртер, диптер аразының баллистика башкарылгалыг снарядтарны ап көрүңер. Бис водородтуг чепсекти шенээн бис. Силер ону шенээринге белеткенин турар-дыр силер. Ындыг чепсектиң күжүн силериниң-даа, бистиң-даа талалар билир.

Ынчангаш улустарны айылга таварыштырып, үнелиг үүлдерни үзүткап, чок кылырының айылынга делегейни таварыштырып болбас. Ам техниканың өскээзинниң түннелинде дайын кайы-даа талага ажык чедирбес. Дайын чүгле канчаар-даа аажок улуг үрегдээшкиннерге чедирич болур.

Бистер дайынны болдурбас дээш бүгүле үүлдерни кылыр, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынче угландыр күженишкиниг ажылдаар, улустарның аразынга найыралды быжыглаарын, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарын чедип алыр ужурлуг бис. Тайбың кожа-хелбээ турарының амыдыралчы эргежок чугулазының дугайында түннел шак оон база-ла үнүп кээп турар.

Чамдык кижилер болза, бистерни Американың Каттышкан Штаттары-биле силерниң эвиңнерни баксыдыр, АКШ-биле Англияның харылзааларын торайтадып тургаш, Англия биле Совет Эвилелиниң харылзааларын эвижидер күзелдиг кылдыр чугаалажып турар. Шак ындыг бодалдар шыныг чорук-биле канчап-даа дөмейлешпес. Олар үндезининден тура шын эвес.

Бистер силериниң кымның-биле-даа баштажырыңарны күзевес бис. Оон туржук, бистер силерниң дузанар-биле Совет Эвилели АКШ-биле болгаш өске-даа чурттар-биле эки харылзааларны тургузуп алзыч деп күзээр бис.

Кандыг-бир чурт бистиң-биле найыралдыг харылзааларны тургузарда өске чурттар-биле бодунуң харылзааларын торайтасын деп күзевес бис. Бүгү-ле улустарның болгаш чурттарның аразында найыралдыг харылзааларны бистер чүгле бүгү делегейге тайбыңны быжыдыр тургаш, улустар аразының айыыл чок чоруун быжыдып тургаш хөгжүдери дээш туржуп турар бис.

Лейбористиг партияның баштыңы Х. Гэйтскеллдиң чугаалаганы болза:

Н. С. Хрущевтуң ажыт-чажыт чок медеглели Совет Эвилелиниң болгаш Великобританияның күрүне удуртукчуларының ужуражыышкынының чедиишкиниг болурунга дөгүм болур деп идеген турар бис. Бир эвес ужуражыышкыннар ажыктыг түннелерни чедип албас болза, бистер ийи чазактарны, тодаргайларга Совет чазакты болгаш Великобританияның чазаан шүгүмчүлээр бис.

Гэйтскеллдиң оон ынай медеглээни болза, ол оппозицияның баштыңы болуп турза-даа, совет удуртукчулар-биле чугаалажыышкыннарга Великобританияның консервативтиг чазааның бүгү-ле чедиишкиннерлиг болурун ол күзеп турар.

Шайлалга найыралдыг байдалга эрткен.

Третьяков галереязының 100 чыл болуру

Бо чылдың майда Күрүнеиң Третьяков галереязының үндезилетинип тургустунганынан бээр түс чыл болур.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чуруп көргүзер уран-үүлүг хөгжүлдезинге галереяның шылгарангай алдар-хавыяазын демдеглевишаан, оон түс чыл болганын эртиреринің талазы-биле Бүгү-эвилел комителин тургузар деп шиитпирлээн. Комитеттиң даргазынга Б. В. Иогансонну бадылаан. Оон составында киргеннер: М. В. Алпатов, М. И. Артамонов, Е. И. Афанасенко, В. Н. Бакшеев, В. К. Бялыницкий-Бируля, Н. И. Бобровников, Ф. С. Богородский, А. П. Боткина-Третьякова, В. В. Волков, А. М. Герасимов, С. В. Герасимов, П. Э. Грабарь, С. А. Григорьев, У. М. Джапаридзе, В. П. Ефанов, А. И. Жмуйдзинавичус, Н. Н. Жуков, А. И. Замошкин, А. Г. Казиатко, Э. Калныньш, В. С. Кеменов, А. П. Кибальников, С. Т. Коненков, П. Н. Крылов, М. В. Куприянов, П. И. Лебедев, Н. А. Михайлов, Ф. А. Модоров, Г. А. Недошивин, Г. М. Непеин, С. М. Орлов, С. Д. Орлов, И. Г. Петровский, А. А. Пластов, М. С. Сарьян, В. А. Серов, Н. А. Соколов, У. Тансыкбаев, Н. В. Томский, К. А. Федин, Г. А Шапорин, Д. А. Шмаринов, Э. Я. Эйнман, К. Ф. Юон, А. А. Яблочкина.

Майның 12-де Москвага ол төөгүлүг хүнну турасказаткан байырлыг хуралды эртирери шиитпирлетинген.

Комитеттиң баштайты хуралы болган, аңаа ол байырлалды эртиреринің талазыбиле хемчегларни ажылдап кылган.

Алдыгы беш чылдың тудуглары

ПРИБАЛТИКАНЫҢ ЭЛЕКТРОСТАНЦИЯЛАРЫ

НАРВА. Прибалтиканың электростанциязының тудуг шөлүнде ажыл улам хайныышкынныг болуп турар. Нарва хемниң оң чарыкы эриинден, мурнунда Нарва ГЭС-ке ажылдап турган тудугжулар боже кээп турар. Ажыл ам калбак фронтбиле чоруп турар. Тудугжулар коллективи май мурнуу чарыының күш-ажылчы эзлчээнде ажылдап турар.

Нарва хоорайдан тудуг шөлүнге чедир автомашиналарның чазаглыг, улуг делгем оруун кылыры доозулган. Нарва далайдан электростанцияның котёльдарынга суг дамчыдып бээр сес километр дурттуг каналдың баштайгы 500 метрин каскан. Ол участокта күчүлүг экскаваторлар ажылдап турар.

Дузалаар бүдүрүлгелерни тудуп эгелээн, ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга хөй каът чурттала бажыңнарын тудуп турар.

Прибалтиканың электростанциязы бүгү улустуң тудуу. Ында эстоннар, орустар, украиннар, латыштар болгаш өске-даа национаддар ажылдап турар. Чурттуң янзыбүрү кыдыгларындан механизмнер, тудуг дериишкини аңаа кээп турар.

Электростанция болза Прибалтикада эң улуг станция болур.

ВОРОШИЛОВГРАД ГРЭС

СЧАСТЬЕ (Ворошиловград область). Хоорайдан чээрби километр черде соңгу Донецтиң эриинде Украинада эң улуг — Ворошиловград ГРЭС туттунуп турар. Ол станция бо чылын-на Донбасстың үлетпүр бүдүрүлгелериниге электри энергиязын бээр.

Монтажниктер 100 мүң киловатт бирги турбогенераторну тургузарынга эгелеп кирипкеннер, ындыг генераторлар шуптузу алды болур. Бо болза водород соодукчулуг күчүлүг агрегаттар. Бүдүрүкчүлүг шакта 230 тонна бус үндүрер 12 блок котёльдардан ГРЭС тургустунар. Ындыг системаның котёльдарын Таганроггун котёль заводу бүдүрүп үндүрүп турар.

Улгаттырган блоктарның чыылдазын тускай көдүртүлге краннары-биле дерип херексээн чыылда шөлүнге чыып тургузуп турар. Эрик кыдыының суг сорлурар станциязын болгаш өске-даа тудугларны ындыг арга-биле эптеп кылып турар.

Бол корпустан ырак эвесте чинге суурган демир-биле аргаан нарын удазын шугумнарын херип каан. Ол болза 110 киловольтулуг дузалаар электростанция. Электри дамчыдылгазының бедик вольтулуг шугуму Ворошиловград талазынче шейлүп чоруткан.

Ийиги 220 киловольтулуг шугумнуң тудуушкуну эгелээн.

(СЭТА).

Революстуг шимчээшкиннин идепкейлиг киржикчилеринге ССРЭ-ниң орденнерин тывысканы

Бирги орус революцияның киржикчилериниң хей санныг белүүнге апрель 17-де ССРЭ-ниң орденнерин тывыскан, оларны 1905—1907 чылдарның революциязының бежен чыл ою-биле холбаштыр революстуг шимчээшкинге идепкейлиг киришкени дээш шаннаан.

Кремльдиң Улуг ордузунга революцияның үш чүс чыгыы киржикчилери чыылган. Оларның хейүнүн аттарын совет кижилер бичиизинден тура билирлер. Чартык чүс чыл мурнунда-ла боттарының төрээн Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле хаанныг ёзуга удур, ажылчы чоннарының хосталгазы болгаш аас-кежии дээш ажык демиселче көдүрүлүп үнген кижилерни бистиң улус улуг хүндүткел-биле көрүп турар. Баштарының дүгү шуут агарган кижилер партиияның хоочун гвардиязы. Олар улуг Ленин-биле кады ажылдап чораннар. Олар алыр ужурлуг шанналын ам Владимир Ильичиниң төрүүнген хүнүнден бээр 86 чыл ооң демиселээринге бистиң бүгү улузувус белеткенип турар үеде оларның ап турарында сагыш-сеткилди хайныктырып турар чүүл бар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазының оралакчылары М. П. Тарасов болгаш В. И. Козлов шаннатканнарга орденнерни тывысканнар.

Чазактың дээди шанналын хоочун революсчу-коммунистер Елена Дмитриевна Стасова, Григорий Иванович Петровский, Отто Вильгельмович Куусинен, Борис Михайлович Волин алганнар.

1904 чылдан бээр СЭКП кежигүнү Дмитрий Николаевич Бассальога Ленин орденин тывыскан. 50 чыллар мурнунда ол Харьковка ажылчыннарның дайынчы белүктерин тургузуп, большевиктерниң Пермьге чажыт комитединиң кежигүнү болгаш Харьковка чажыт комитединиң секретары турган.

1898 чылдан бээр Коммунистиг партияның кежигүнү Ефим Яковлевич Беленькийге Ленин орденин тывыскан. В. И. Ленинниң даалгазы-биле Минскиниң большевик организациязын, партияның Соңгу-Барыын болгаш Полессия комитеттерин тургузарынга ол киришкен.

Александр Иванович Бердников чаарби ийи харлыг аныяк ол турган Москваның баррикадтарынга тулчуп турган. Ам ооң хары 70 ашкан, ооң 50 ажыын партияга бараан болурунга ол берген. Ленин орденин ол улуг чоргаарал-биле алган.

Дайынчы белүктүң начальниги турган Михаил Алексеевич Гвоздев, дайынчы белүктериниң организакчыларының биреези Степан Васильевич Ермаков, мотовилихин заводтуң ажылчыннарының боочепсектиг демиселиниң киржикчизи Софья Львовна Смирнова, Уфага декабрьның чепсектиг тура-халыышкынының киржикчизи Григорий Васильевич Андреев, Москвага заводтуң дайынчы белүүнүң командири турган Прокофий Аполлонович Афоничев, фабрика ажыл соксадыышкынының организакчызы, Петроградта Смольныйның баштайгы коминданы Павел Дмитриевич Мальков болгаш ол үениң революстуг шимчээшкининиң оон-даа өске сураглыг киржикчилери орденнерни алган.

Шаннатканнарның мурнундан Е. Д. Стасова, Г. И. Петровский болгаш Б. М. Волин доңчу чүве чугаалаваннар. Олар бедик шаннаалдар дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка изии-биле өөрүп четиргенин илереткеннер.

Е. Д. Стасованың чугаалазаны: СЭКП-ниң XX съездизинин соондагы амгы үе байдалда партияга дузалажыр дээш боттарывыстың бүгү күштеривисти бээрин шаннаалдар биске хүлээдип турар-дыр. Съездиниң салган айтырыгларын шын билип алырынга аныяктарга дузалажыр хүлээлгелиг бис.

Кырганнар бистерни шуут заводтарже болгаш фабрикаларже, колхозтарже болгаш МТС-терже чорудар херек деп санап тур мен. Ол чорук ол бүдүрүлгелерде чүүү кылып турарын билип, бистиң мурнувуста турар сорулгаларны күүседирде чер-чернің партия организацияларынга дузалаарын биске хүлээдип турар-дыр.

Оон ыңай Е. Д. Стасованың чугаазаны: партия биске шыңгыы негелдени: эрткен үениң дугайын чугаалаарда херек кырынга болуп турганын, тодаргайлааргa ат өрнүнүн бүгү-ле сөстеринге «мен» дивейн, партияның айтыышкыннарын канчаар күүседип турганывыстың дугайын чугаалаар негелдени салган. Улуургак эвес бөдүн болур чорукка бисти В. И. Ленин өөреткен. Ындыг болуун партияның бүгү организацияларынга болгаш совет албан черлеринге адаандан үстүнге чедир ийи-чаңгыс кижилерге чүдүүр чорук-биле демисел бистен негеп турар.

Шаннал дээш ханызы-биле өөрүп четириишкиннің сеткил-сагыжын илереткеш, СЭКП-ниң XX съездизинин шиитпирлериниң төөгүлүг ужур-дузазын Г. И. Петровский демдеглээн. Бис, ленинчи хоочун гвардия, бистиң партиявыстың XX съездизинин шиитпирлерин канчаар көрүп турарывыстың дугайын — тайбын, демократия болгаш социализм дээш демиселге Ленинниң тугун бедик көдүрер деп медеглээн бис. Ленинчи партияга болгаш совет улуска таарышпас база биче эвес хора чедирген ийи-чаңгыс кижилерге чүдүүр чорукту съезд шиитпирлии-биле буруу шапкан.

СЭКП-ниң XX съездизи алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң улуг программазын хүлээп алган. Ынчангаш бистер, хоочун гвардияның төлээлекчилери, бисте сиңиккен хып турар аныяк угаан бодал-биле боттарывыстың күштеривисти коммунизм тургузуушкунунга бээр бис. Аныяк гвардияны-биле, ажылчыннар-биле, тараачыннар-биле, интеллигенция-биле кады, СЭКП-ниң удуртулгазы-биле коммунизмче дорт оруктап чоруур бис.

Кремльдиң улуг ордузунуң бо делгем чырык залында бөгүн аная эвес чорук болуп турар-дыр деп Б. М. Волин чугаалап эгелээн. Партия болгаш чазак шуут ак баштыг большевиктерниң отрядын — бирги орус революцияның идепкейлиг киржикчилери болганнарны; боттарының чүрүттүлгө оруунуң 50 чылдан эвээш эвес үезинде өлүм чок Лениннің тиилелгелиг тугунуң адаа-биле чоруп келгеннерни чыып келдирген. Бистиң кижи бүрүзү 70 хар ажыг болуп турарын көрүнерем! Бистерден, хоочун большевиктерден — ленинчи Төп Комитетке баштаткан, партияның иштики амыдыралынга, иштики болгаш даштыкы политикага ленинчи принциптерни чайгылыш чокка боттандырып турар ленинчи партияның кежигүннериниң артык аас-кежиктиг кижилер бистиң чүртүвуста бөгүн чок.

Оон ыңай Б. М. Волинниң чугаалазаны: ленинчи хүннерниң бүдүүзүнде мында чыылган-дыр бис. Бистиң бодалывыс болгаш чүректеривис Ленинче угланган — бистен хей-хей кижилер ооң-биле ужуражып, ооң дорт удуртулгазы-биле ажылдап, хей-хейүүс ооң чугааларын дыннап чораан. Партияның XX съездизи ленинчи мөңге идеяларның амыдыралчы хүнүнүң херелериңе эрткен деп чүвени билирге дыка-ла өөрүнчүг-дүр!

Коммунистиг партияның Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң болгаш Совет чазактың мурнундан К. Е. Ворошилов дээди болгаш алдарлыг шаннаалдар-биле холбаштыр революцияның хоочун киржикчилеринге изит байыр чедирген.

Партия болгаш чазак 1905—1907 чылдарның революциязының 1339 идепкейлиг киржикчилерин орденнер-биле шаннаан. Бо шаннал болза хаанныг ёзунун, капиталистерниң болгаш помещиктерниң дарлалынга удур маадырлыг демиселди чорудуп турган революстуг шимчээшкиннің бүгү киржикчилериниң улус чоннун мурнунга ачы-хавыязын үнелеп көргени болур.

Силерден хей-хей кижилер революстуг демиселдиң оруунга 1905 чылдың ырак мурнунда-ла кирген. Чажыт байдалга ажылдаары, «революцияның алгебразын» шингээдип алыры кайы хире берге турганын болгаш ону калбак массаларның өртүзүнга чедирери ооң-даа берге турганын билир бис.

Россияда болгаш даштыкыда революстуг шимчээшкиннің дугайында номнарны дыка кызымак оралдажыышкын-биле өөренир, Маркстың, Энгельстің болгаш Лениннің чогаалдарын шыңгыы өөренир ужурга таваржып турган. Хаанның чагырыкчыларының кадыг-дошкун хемчеглериниң айыылының адаанга турган-ла пролетар революсчулар ажылчын аңгыны коргуш чокка кижизидип, организастап, ону шиитпирлиг тулчуушкунларже белеткеп турганнар.

Улустуң иштинден үнген революсчуларның маадырлыг ажыл-чорудулгазының дугайын хаанның шаажылакчыларының өлүргени революсчу-ажылчын Иван Васильевич Бабушкиннің тураскаалынга холбаштырган кажыыдалдың үүлүнге В. И. Ленин кайгамчыктыг эки чугаалаан.

«Ол болза — чаңгыс-чаңгыстарның ажык чок өлүрүкчү чоруктарынга боттарын чарыгдавайн, а пролетар массаларның медерелин хөгжүдериңе, оларның организациязынга, оларның революстуг боттывынгыр чоруунга дузалавышаан, пролетар массаларның өртүзүнга шыдымакайы-биле, чайгылыш чогу-биле ажылдап турар кижилер болур. Ол болза — кризис болу бергенде, революция өскүй бергенде, миллион-миллион кижилер шимчээшкинче кире бергенде хаанныг эрге-чагыргаа удур боо-чепсектиг массалыг демиселди баштап турган кижилер болур. Хаанныг эрге-чагыргадан чаалап алдынган бүгү үүлдер болза, Бабушкин ышкаш кижилерге баштаткан массаларның шуут демисели-биле орус улус кандыг-даа мөлчүлгеден бүрүн хосталганы болунга чаалап алыр» — деп Ленин баш бурунгаар билип чугаалаан (Чогаалдар, том 16, арын 334).

Ол болза революцияның бүгү киржикчилеринге мактал-дыр. Улуг Ленин тургускан болгаш баштаан бистиң партиявыс Бабушкинни, ол ышкаш ооң өске чүс чүс болгаш мун-мун революсчуларны кижизиткен деп чүвени Лениннің өткүт сөстеринге чүгле немеп болур.

Эргим эштер! Ам, бистиң Владимир Ильичивистің төрүүнген хүнүнден бээр 86 чыл оюнуң бүдүүзүнде, улустуң аас-кежии дээш, бүгү кижи төрелгетенниң аас-кежии дээш Лениннің чүрүттүлгазы болгаш ажыл-чорудулгазы бүгү коммунистерге, чер кырында бүгү ак-сеткилдиг кижилерге кайы хире кайгамчыктыг чаагай үлегер болуп турарын улуг өөрүп четириишкиннің сеткил сагыжы-биле сактып турар-дыр бис.

Ам, XX съездиниң соонда, бистин партиявыс ийи-чаңгыс кижилерге чүдүүр чорукка болгаш ооң уржуктарынга удур демиселди калбарткан үеде, партияның ажыл-чорудулгазының ленинчи принциптери болгаш ылаңгыя коллективтиг удуртулганың, массалар-биле үзүлбес харылзааның принциптери, оларның чогаадыкчы инициативазын хөгжүдериниң принциптери партияның күштерин улгаттырарының хынатынган оруун болгаш чаа, коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга партияның организакчы ролюн биске айтып турар-дыр.

К. Е. Ворошилов түңнелинде бедик шаннаалдар-биле холбаштыр революстуг шимчээшкиннің киржикчилеринге бүгү сеткил-сагыштан база катап байыр чедирип, оларның кан кадык болурун болгаш үр чылларда чүрүттаарын күзээн.

ТАТАРИЯДА ХӨМҮР ДАШТЫҢ ЧЫДАР ЧЕРИН ТЫПКАНЫ

КАЗАНЬ. Нефть скважинарын ажыглаарының болгаш шинчилел үтээшкиннериниң материалдарын өөренип көрбүшаан, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Казань салбырының геология институдунуң эртемденнери Татарияның мурнуу-чөөн кезиннде хөмүр даш чыдар байдактыг черни тыпкан.

— Хөмүр даш турнугуушкуннарының одаанда республиканың Кама ындының чамдык районнарының девискээринде хөмүр даш чыдар черни тыпкан. Бодунуң шынарының база геологтуг назынының талазы-биле ол хөмүр даш Кизельдің хөмүр дажынга чоок. Чаа хөмүр даштың каъдының кылыны 15 метр чедип турар. Нефть чыдар чер дилеп тургаш, скважина үттен турган үеде алдынган четче эвес медээлер-биле алырга, Татарияда хөмүр даштың курлазырларын миллиард тонна-биле санап болур.

Суг оруу чоок болгаш ында салдынган Бугульма — Каманың чаа демир орук магистрали хөмүр даштың үлетпүр ажылдазашкынын экономика талазы-биле таарымчалыг байдалдарда ажылдап кылыр арганы берип турар.

ССРЭ-ниң Геология министерствозунуң Поволжьениң каттышкан экспедициязының шинчилел белүктери хөмүр даш дилээри-биле Татарияга шинчилел үтээшкин кылыр ажылче ам эгелеп кирип турар.

(СЭТА).

КҮҮСЕЛДЕНИҢ ХЫНАЛДАЗЫ—ДИРИГ БОЛГАШ ЧОГААДЫКЧЫ АЖЫЛ-ХЕРЕК

СЭКП-ниң XX съездизинин салгазы, улут сорулгаларны боттандырары дээш совет улус туруштуг демисежин турар. Алдыгы беш чылдың баштайгы 1956 чылының планын хуусаа бетинде күүседирде дээш социалистиг чарыш улус ажыл-агыйының бүгү адырларында улам калбарып турар.

Партия организацияларының амгы сорулгазы болза, миллион-миллион масс ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның идепкейжи күчүлүг көдүрлүүшкүнүн удуртуру, совет кижилериниң чогаадыкчы инициативазын коммунистиг тургузуушкунунуң планнарын чедишкинниг боттандырарынче угландырары болур. Бо талазы-биле удуртулганың деңнелин бедидери, кадрларны шын шилиирин боттандырары, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезинге хыналданы үргүлүү чорудары эргежок чугула. Партияның бүгү организастыг ажылын, ылаңгыя ажыл-агый тургузуушкунунуң талазы-биле организакчы ажылды улам экижидиринге хемчеглери алырын СЭКП-ниң XX съездизи Төп Комитетке дааскан.

Күүселдениң хыналдазы болза, партийжи-организастыг ажылдың база бир чугуза үүлү, партийжи удуртулганың кол методу болур. Кижилерни хынаары болгаш ажыл-херектің боттуг күүселдезин хынаары бүгү ажылдың, бүгү политиканың кол өзээ ам ында, база катап ында, чүгле ында — деп, улуг Ленин өөредип чораан.

Партия, чажан ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң практиктиг айтырыгларын шиитпирлээри дээш партийжи кадрларның харыысалгазын бүгү хемчеглер-биле бедидип, удуртулганың канцелярбюрократызыг методтарынга удур эптеш чок демиселди чорудуп турар амгы үеде ленинчи шылгарангай угаангыр айтыышкыннар онза чугула болуп турар. Партияның чамдык комитеттери боттарының ажыл-чорудулгаларын амга чедир-ле ооңум эде тургузуп турары чажыт эвес-ле болгай. Ажыл-агый тургузуушкунунуң талазы-биле ёзулуг организакчы ажылды чорутпайн, экономикаже ханылап кирбейн турар.

Бо дугайын, тодаргайлааргa, Тюмень областың партия организациязының чоокта чаа болган актив хуралынга чугаалашкан. Ажыл-агый тургузуушкунунуң янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле хей санныг доктаалдар үндүрер, ынчалза-даа ооң күүселдезинге хыналда чок, партийжи кадрларны онаашкан ажыл-херекке шыңгыы харыысалгалыг болурунга багай кижизидип турары дээш партия обкомун болгаш область Совединиң күүскомун хуралдың кижикчилери шыңгыы шүгүмчүлээн. Обком болгаш облкүүском ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле он-он доктаалдарны хүлээп алган, дыка хей саазыннарны чарыгдаан, а сүт немешпейн турар — деп, Тюмень райкомунуң секретары эш Горелин чугаалаан.

Шак ындыг фактылар партияның өскедаа актив хуралдарынга илеретинген. Караганда партия обкому болгаш «Карагандауголь» комбинаттың удуртукчулары сөөлгү үеде эргилде графигин шингээдир дугайында элээн хей шиитпирлерни хүлээп алган, ынчалза-даа хөмүр даш тывыжынга күш-ажылды организастаарының ол депшилгелиг аргазы мынчага чедир калбарбайн турар. Партия болгаш совет органнарның адынга шыңгыы шүгүмчүлеллер Черкес, Соңгу Казахстан болгаш өске-даа элээн областарның парторганизацияларының актив хуралдарынга болгулаан.

Ажылдың херек кырында күүселдезин боттуг хынаарының орнунга, бодунуң үндүрген доктаалдарының база партия болганың чамдык комитеттери

СЭКП ТК-ныҥ болгаш ССРЭ-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Кыйгырыынга харыы кылдыр

Каа-Хем районнуҥ көдээ ажыл-агыйынныҥ бүгү ажылдакчылары СЭКП Төп Комитединиҥ болгаш ССРЭ-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Кыйгырыын канчаар-даа зажок улуг сонуургал-биле таныжып турар.

Колхозтарга болгаш МТС-ке болгулаан хөй кижилиг хуралдарга көдээ ажыл-агыйныҥ ажылакчылары алдыгы бешчыл планында көрдүнген сорулгаларны алдарлыы-биле күүседиринге бүзүрелдиин илередип турганнар. Бүгү-ле черлерде болуп турар хуралдарга колхозчулар ажыглаткымаан аргаларны илеретпишаан, колхозтарныҥ хөгжүлдезиниҥ перспективтиг планнарын эде көрүп, беш чыл планында айыткан сорулгаларны хуусаа бетинде күүседириниҥ аргаларын айтып турарлар.

СЭКП ТК-ныҥ болгаш ССРЭ-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Кыйгырыын чугаалашкаш, «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниҥ (даргазы эш Зайцев) кежигүннери артельдиҥ мурнунда ажылдап кылган беш чыл планынга улуг эдигни киргеннер.

— Бистиҥ колхозта хаваннарга, куштарга эки оран-сарвалар болгаш мал чемнериниҥ улуг курсавырлары бар. Бо чорук колхозка хөй орулгаларны бөөр төлөөде, хөй санныг хаваннарны, куштарны семирти азыраар арганы биске берип турар. Ам безин хөй хаван ооларын алган бис, оларныҥ байдалы эки. Дунгуш хаваннар ооларын бөөр болза, хаваннарныҥ баш саны улам көвүдээр. Ынчаарга 1960 чылда 300 баш хаванныг турарын төлевилээн болзувусса, ам бо чылын-на ол санны чедип аптар бис. Бисте ам 1000 дагаа бар. Күш фермазын 2 катап улгаттырарынга бүгү байдалдар бисте бар. Ынчангаш куштуҥ баш санынын талазы-биле беш чыл планын бо чылын база күүседип болур бис—деп, колхоз даргазы эш Зайцев чугаалаан.

Ону өске колхозчулар изин-биле деткип, хаван ажылынын продукциязынын өртээн чиигедириниҥ аргаларын айтып турганнар. Хаваннарны одарладырын организастаар, дазыл чемиштиглериҥ, картофельдиҥ тарылгаларын дыка калбартыр, ынчангаш эвээш чарыгдаллар-биле чиик өртектиг хөй продукцияны алыр деп колхоз шиитпирлээн.

Хаваннарныҥ баш санын өстүрер талазы-биле беш чыл планында айыткан көргүзүгүн бо чылын күүседир деп боттарынын хүлээлгезин ферманын ажылдакчылары алдарлыы-биле күүседир деп хаван фермазынын эргелекчизи эш Бортников медеглээн. Куш ажаакчылары эштер Архипова биле Якунина олар куштарныҥ бүгү баш саныын камгалап, төрүүр дагаа бүрүзүнден бо чылын 110-дан аввээш эвес чуургаларны алырын хүлээнгеннер.

Инектериҥ сүт саалдазын бедидер талазы-биле колхоз бо чылын улуг ажылды чоруткан. Бо ажыл-агый чылыныҥ эрткен айларында саар инек бүрүзүнден сүт саалдазы эрткен чылдыҥ ол-ла үези-биле деннээрге 4 катап көвүдээн. Колхозта хөй-хөй саанчылар саалданы бедидерин чедип алган. Чижээлээрге, саанчылар И. Толмачева, Самарина, Килина, Чанмаа олар 1955 чылдың октябрь 1-ден 1956 чылдың апрель 1-ге чедир боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден 537-ден 781 литр чедир сүттү тус бүрү саап алганнар.

Чүгле быжыг чем-суурну тургузуп тургаш, инектериҥ продуктулуун бедидерин чедип ап болурун артельдиҥ кежигүннери боттарынын дуржулгазынга бүзүрээннер. Кыйгырыгны танышпышаан, артельдиҥ кежигүннери мал чемнери белеткээр талазы-биле 52 кижи составтыг тускай бригаданы тургусканнар. Ол бригада 1 муҥ га сиген болгаш дазыл чемиштиг үүнүштер шөлүн суттарар дээш суттарылга четкизин белеткеп турар. 100 га кукурузаны. 30 га картофельди, 20 га люцернаны болгаш 150 га чаҥгыс чылдыг сигеннерни тарып өстүрер.

Колхозтуҥ хойжулары эштер Тапылдай, Ондушпан, Чулаа олар хойларны эки одарладып кадарып турарлар. Колхозта хойнуҥ уксаазын экижидер талазы-биле ажыл чорутунуп турар. Электри-биле хой кыргыыр агрегатты белеткээн. Хой өстүрериниҥ беш чыл планын 1958 чылда күүседир болгаш дүк кыргылдазын ортумаа-биле 2,2 кг чедирер деп артель кежигүннери шиитпирлээннер. Оон ынай картофель, кукуруза бүдүрериниҥ планын келир чылын, а тараанын—1958 чылда күүседир.

Бо улуг сорулгаларны чедиишкинниг күүседир төлөөде, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, артык чарыгдалдарны болдунар шаа-биле кызырар деп шиитпирлээннер.

Ам үеде артельдиҥ кежигүннери хынамчалыг белеткел-биле часкы хову ажылынче киришкен.

М. КОЙДЕНКО.

Бирги кварталда сүт саалдазы

Чөөн-Хемчик районнуҥ «Коммунизмче орук» колхозунуҥ сүт-бараан фермазынын саанчылары марачевкачыларныҥ кыйгырыынга харыы кылдыр социалистиг чарышты калбартын, боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден 2000 — 2100 литр сүттү саап алырын хүлээнгеннер.

Саар инек бүрүзүнге хүнде ортумаа-биле 25 — 30 килограмм кукуруза силозун берип тургаш, бирги кварталда сүт саалдазынга эки түҥнелдерни чедип алганнар. Эш Сенден инек бүрүзүнден ортумаа-биле 515 литр, эш Сендинмаа 490 литр, эштер Мыйдок, Кувискаал олар 410 — 420 литр сүттү саган.

Колхоз баштаар чери саанчыларныҥ негелдезинче кол кичээнгейни салып, ферманы четчир санныг савалар болгаш өске-даа херекселдер-биле бүрүн хандырып турар. Партия эге организациязынын секретары эш Салчимай СЭКП-ниҥ XX съездизиниҥ материалдарын өрениир бөлгүмнү фермада организастаан. Агитаторлар агитас-массалыг ажылды доктаамал чорудуп, агитхуудустарны, хана солуну үндүрүп, солун номчулгазын болгаш беседа-ларны саанчылар ортузунда кылып турар.

1956 чылда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг күүседир дээш саанчылар социалистиг чарышты улам калбартканнар.

М. ШЕРИГ-ООЛ.

ОБЛАСТЫҢ ХОВУЛАРЫНДА

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА ЧАСКЫ ТАРЫЛГАНЫҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЭЭЗИ (1956 чылдың апрель 20-де).

Районнар аттары	Ниитизи-биле чазын чажып тарааны (хуу-биле)
Тес-Хем	26,9
Улуг-Хем	26,3
Чаа-Хөл	22,4
Чөөн-Хемчик	11,2
Кызыл	11,1
Өвүр	10,2
Сүт-Хөл	8,3
Таҥды	7,1
Бай-Тайга	3,0
Барыын-Хемчик	1,8
Эрзин	1,2
Каа-Хем	0,4
Бии-Хем	—
Тожу	—

—⊙—

„Бай-Булуҥнуҥ“ шөлдеринде

ЭЛЕГЕС-АКСЫ. (Телефон-биле). Кызыл районнуҥ «Бай-Булуҥ» колхозу бо чылын часкы хову ажылынга мурнуку чылдардан ыракта белеткелдиг ужурашкан. Колхозтуҥ шөлдеринде тарылга апрель 17-де эгелээн. Баштайгы ийи хүн 148 гектарда кызылтасты белдирлештир чаштырарыныҥ аргазы-биле тараан.

Алдыгы беш чылдың баштайгы 1956 чылынын часкы хову ажылын агротехниктиг негелделер өзүгаар кыска үеде доозар деп алган социалистиг хүлээлгезин колхозчу тараажылар боттуг ажыл-херекке шынзыктырып турар. Шөлдерде калбарган күш-ажылды май мурнунуҥ социалистиг чарыжы улам сорук киирген.

Кызыл МТС-тиҥ эш Хореевичиге удуртурган № 7 трактор бригадазынын механизаторлары техниканы камныг, шын ажыглаарынга, ажылдың шынары болгаш темпизиниҥ-даа талазы-биле эки ажылдап турар. М. Шаудиновтуҥ «У-2» тракторлуг агрегадазы хүнде чаштырар нормазын 205 хуу күүседип турар, а «АТЗ-НАТИ» тракторлуг А. Горакиловтуҥ агрегадазы 32 гектарныҥ орнунга хүн-бүрү 50 гектарны тарып турар.

С. ЧАМЗЫРЫН.

Киров аттыг колхозта

Улуг-Хем районда Киров аттыг колхоз тарылгазын апрель 15-те эгелээн. Ажылдың баштайгы хүннери хову ажылынга колхозтуҥ белеткели багай эвес болганын көргүскен. Хову ажылынын бирги бригадазында 5 агрегаттар ажылдап кирген, Кызыл-Хавак база Көжээ шөлдеринде 290 гектарныҥ шыгын базырган, эш Шивит 2 сеялка кожуглуг трактору-биле чажылданы чедиишкинниг чорудуп турар.

Хову ажылынын ийиги бригадазы олардан база хожудавайн турар. Шык базырыышкыны болгаш хоюдур илиртелгеин калбартпышаан, Шанчыг-Оргузунда тарылганы база эгелээн. Тракторист эш Чимит-оол 3 сеялкалар коштуруп алган чаштырып турар, ол норманы 150—200 хуу күүседип турар.

Үлетпүр бүрүзү орулгалыг ажылдаар ужурлуг

СЭКП-ниҥ XX съездизиниҥ алдыгы беш чыл планынын талазы-биле Директиваларын амыдыралга боттандырарынга чурт үлетпүрүнүҥ бүдүрүлгелериниҥ коллективтери социалистиг чарышты калбарткан. Чарышка алган хүлээлгезин боттандырар дээш күжениишкинниг ажылдаан түҥнелинде областа чеди райүлетпүр комбинаттарынын алдызы бирги кварталдын бүдүрүлге онаалгазын чедиишкиннит күүсеткен.

Ынчалза-даа Чадааананын райүлетпүр комбинады бирги кварталдын бүдүрүлге онаалгазын чүгле 85 хуу күүсеткен. Бүдүрүлге планын күүседир, продукциянын шыйарын экижидер болгаш бот-үнезин чиигедир дээш чогуур демиселди комбинат багай чоруткан. Бүдүрүлгенин удуртукчузү эш Цвелев бүгү ажылды партияныҥ XX съездизиниҥ негелделеринге дүүштүр таарыштыр тургуспаан. Комбинат орулга чок, каражалыг ажылдап турар.

Бүдүрүлгениҥ ажылын экижидеринге ында партия организациязы багай дузалажып, администрацияныҥ ажылын контрольдаар ажылын боттандырып шыдаваан. Партия организациязы, ооҥ секретары эш Южаков бүдүрүлгеге коммунистериҥ ролюн бедидерин уттуп, администрацияныҥ ажыл-чорудулгазынга «киришпестиҥ» туружун эзлеп турар. Харын-даа партия организациязынын секретары эш Южаков, комсомол организациязынын секретары эш Нехода олар коллективке күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыктырар демиселди чорударынын улуу, харын март 14-те столяр цехинге коллективтиг арагалаашкынны чоруткан. Ооҥ түҥнелинде бүдүрүлгеге 33 кижи-шак үзүлген.

Партия организациязы-биле администрация коллективтиҥ күжүн күш-ажылдын бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, бүдүрүлгениҥ технологиязын сайзырангайжыдарынче мобилизастап шыдаваннар. Бүдүрүлгеге хереглетинер четчир санныг ыяш материалдарын белеткеп албааны-биле чазанылга цехинде шынарлыг кылымалдарны белеткээринге ажыглаар аргажок ол ыяшты ажылгап турар, а ыяш кургадыр черн өртенген. Ынчаарга участок начальниги эш Софроновту ол байдал бичии-даа дүвүретпээн.

Эш Софронов ажылдаар черинге бүдүн ажыл хүнүнде келбейн баары ховар эвес. Локомобильге одаар ыяшты четчир санныгны белеткеп албаан ужурунда аҥаа чазанылгага хереглээр үнелиг материалдарны оттулуп, кыска хуусаада 36 кубометр эки шынарлыг дилген материалды оттулган.

Чиг-этке, материалдарга кам чок чорук продукцияныҥ бот-үнезин аартадыр чорукка чедирген. Чижээ, бир сандай кылырынга 0,57 кубометр ыяш хереглээр нормалыг турбуже херек кырында 1,25 кубометрни, 2 думбочкалыг столга 0,6 кг будук хереглээр турбуже 1,23 кг будукту чарыгдап турар. Комбинаттың аттарынга белеткээн 64 тонна сигенни төтчеглээн.

Бар техниканың чүгле 30 хуузун ажыглан, а оон өскези ажыглалга кирбейн, кажаа иштинде дат тудуп чий берген чыткылаар. Электростанцияныҥ бүгү энергиязынын чартык кезиин ажыглап турар. Дыштанар хүннерде чүгле чорук тырттырар черни ажылдазын дээш электростанцияны ажылдадып турар факт бар. Ол чорук хөй энергияны халас чарыгдаарынга чедиргген.

Комбинатта кадрлар ызырынмас чорук бар. 1955 чылда 54 кижини ажылга хүлээп алгаш, ол-ла чылын 56 кижини ажылдан үндүрген. Оон чыдагааны ажылчыннарныҥ ажыл амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургуспаанында. Чижээ, ажылчыннарга 3 айлар дургузунда шалын бербейн, чүгле 20—30 рубль авансы берип турган. Үлетпүр комбинадынын банкыда төлөөр хуусаазы эрткен өрези 200 муҥ рубль, а ажылчыннарга чедир төлевээн шалын 43 муҥ рубль четкен. Байдал мындыг турбуже директор эш Цвелев, партия организациязынын секретары эш Южаков олар бүдүрүлгениҥ орулгалынын чедип алырынга шиитпирлиг хемчеглерни чорударынын улуу, харын чурт үлетпүр эргелелинден дуза бөөрин манап, инициатива чок болуп турары кайгамчык.

Районда чугула бүдүрүлге чери шак ындыг бергедээшкинде турда, партия райкомунуҥ, райкүүскомнуҥ талазындан боттуг дуза чедирбейн, ында улуг четпестер-биле эптежип турары шын эвес. Райкүүскомнуҥ даргазынын оралакчызы эш Наскыл-оол ол бүдүрүлгеге хүннүҥ чыгыы кирип турза-даа, ында четпестерни узуткаар дугайында үре-түннелдиг хемчег албаан.

Чадааананың райүлетпүр комбинадынын ажылында шыгыы четпестерни кыска хуусаада узуткаар дугайында район организациялары дарый хемчег алыры чугула.

Е. ПЕТРИК,
чурт үлетпүрүнүҥ область эргелелиниҥ улуг экономисти.

Куулар Күнчүн Чаа-Хөл машинатрактор станциязында идепкейлиг агитаторларныҥ бирээзи. Ол ССРЭ-ниҥ улус ажыл-агыйын хөгжүдериниҥ алдыгы беш чыл планынын талазы-биле партияныҥ XX съездизиниҥ Директиваларынын дугайында агитацияны эки чорудуп, уранчечен казталгаларны кылып турар.

Чурукта: агитатор Куулар Күнчүн часкы тарылга дугайында лозунгуну бижип турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Четпестерни дарый чайлатса

Улуг-Хем районнуҥ Киров аттыг колхозунуҥ сүт-бараан фермаларында инектер кидин быжаалап эгелээн. Чаш быжаалар доруктурар тускай клеткаларлыг кажааныҥ ишти кончуг хирлиг, чугайлатынмаан, соок болганындан быжаалар саанчыларныҥ бажыңнарында турар.

Турар чериниҥ арыг-шевер, чаҥгыс аай температуралыг эвезинден чамдык быжаалар аарып өлүп турар. Ындыг турбуже, колхозтуҥ мал эмчилери малчыннар ортузунга дыка ховар барып турарлар. Колхозта зоотехник эш Миришников мал ажылында четпестерни чайладырынын боттуг хемчеглерин алырынын улуу, харын мал бригадирлеринден, фермалар эргелекчилериниҥ медээлер чыып, контора аалдарынан уштунгаш, боттуг ажылхерекче киреин колхозчулар негеп турар.

Д. ДАЖЫ.

Колхозчуларныҥ идепкейи

Каа-Хем районнуҥ колхозчу ажыл-ишчилери көдээ ажыл-агый артелиниҥ Уставынын бөлгаш колхоз бүдүрүлгезин база артельдиҥ ажыл-херектерин эргелеп башкарарынга колхозчуларныҥ инициативазын улам ыҥай хөгжүдер дугайында база колхозчуларга ай санында аванс бөөриниҥ болгаш колхозтарга күш-ажылдың немелде төлевириниҥ дугайында СЭКП ТК-ныҥ болгаш ССРЭ-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ доктаалын улуг көдүрлүүшкүн-биле танышкан.

Молотов аттыг колхозтуҥ колхозчулары доктаалды таныжып турда, тудуг бригадазынын бригадири эш И. Рукавицын бодунуҥ саналынга чер-черниҥ байдалынга таарыштыр Уставка өскерилделер болгаш немелделер киирер дугайында доктаалда айытканын кончуг түүлдүгзүнүп демдеглээн. Ылаҥгыя бистиҥ артельде чамдык колхозчулар бодунуҥ хуу ажылын муҥнаткаш, ниитиниин чугулалап көрбес чоруктарныҥ фактылары бар. Моон соҥгаар ындыг кижилерге Устав өзүгаар шыҥгыы негелдени салыр херек деп ол чугаалаан.

«Ленинчи орук» колхозтуҥ кежигүннериниҥ хуралынга трактор бригадазынын учётчиги эш Мусихин доктаалды таныштырган. Колхоз бухгалтери эш Борисенко доктаалда айытканы ай санында-ла аванс салаашкын болгаш күш-ажылдың немелде төлевири колхозун байлакшыдып алыры дээш кежигүн бүрүзүнүҥ кызын ажыддаарынга улуг идиглиг болурун чугаалаан. Колхозчу, механизатор бүрүзү боттарынын саналдарынга партияныҥ болгаш чазактың үндүргени чаа доктаалга харыы кылдыр күжениишкинниг ажылдаарын хүлээнгеннер.

В. КАМНЕВ.

СЭКП-ге хүлээл алыышкынныҥ херээнге партия организацияларынын кичээнгейин угландырар

Партияныҥ сырый каттыжыышкыны, организастыг, дайынчы аргалары ооҥ бодунуҥ составынын шынарындан улуубиле хамааржыр. Партияныҥ хүрээлеҥинге киреин күзээннерни шуптузун-на ол хүлээп ап турар деп сөглеп болбас. Партия бодунга эҥ мурнакчы болгаш идепкейлиг, коммунист деп бедик атты сагын шыдаар кижилерни шилип ап, хүлээп алыышкынныҥ херээн ол таарыштырып турар.

Партия организациялары СЭКП-ге хүлээп алыышкынныҥ херээнге негелдени дыҥыдар болгаш партияга хүлээп алганнарныҥ санынга ажылчыннарныҥ болгаш колхозчу тараачыннарныҥ ээлээр хуузун шиитпирлиг-биле чедип алыр үүрүг.

СЭКП-ниҥ чамдык райкомнары партияга хүлээп алганнарныҥ составында колхозчулар болгаш ажылчыннар колдаан турар өлүп ажылдарны чоруткан. Ындыг болза-даа СЭКП-ниҥ чамдык райкомнары, партия эге организациялары партияга хүлээп алганнарныҥ санынга чүгле албан-хаакчыларны колдадып, колхозтарныҥ болгаш бүдүрүлге черлериниҥ мурнакчыларын хүлээп алыр ажылды ыракта четпес чорудуп турар.

Бо талазы-биле тодаргай чижектерни көргүзүп болур. Чөөн-Хемчик районда 1955 чылдың дургузунда СЭКП-ниҥ кандидадынга хүлээп алганнарныҥ 53,8 хуузу албан-хаакчылар, чүгле 11,5 хуузу колхозчулар болуп турар. Ол районда өлүп хөй парторганизациялар бүдүн чыл дургузунда СЭКП кежигүнүнге кандидат кылдыр чаҥгыс-даа кижи хүлээп албаан. Ылаҥгыя «Октябрь 30 чылы» колхозтуҥ партия эге организациязы 1953 — 1955 чылдарда (3 чыл дургузунда) СЭКП кежигүнүнге кандидаттарга чаҥгыс-даа кижи хүлээп албаан.

Чамдык райкомнар болгаш партия эге организациялары СЭКП кежигүнүнге кандидаттар-биле кижизидилгелиг ажылды дыка кошкак чорудуп турар. Ооҥ уламы-биле чамдык кандидаттар кандидат стажынын иштинде партийжи амыдыралдан хоорук чурттап, күш-ажылчы болгаш моральдыг мөзү-шынарларын көргүспейн турар фактылар Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарда бар. СЭКП-ниҥ Кызыл хооркомунуҥ үчёдунда турып турар бүгү кандидаттарныҥ 57 хуузу, Бии-Хем райкомунуҥ үчёдунда кандидаттарныҥ 43 хуузу, Таҥды райкомунуҥ үчёдунда кандидаттарныҥ 44 хуузу кандидат стажын бир чылдан үш чыл чедир эрттирген болуп турар. Партияга чаа кирер деп турар кижилер-биле эки таныжып чугаалашпайн, оларны далаш-биле райком бюрозунга киире бөөр чоруктар СЭКП-ниҥ Чөөн-Хемчик райкомунуҥ ажылынын практиказынга тургулаан.

СЭКП кежигүнүнге кирер деп турааларны бүгү талазы-биле өөренип көрбейн турарынын чылдагааны-биле партияныҥ болгаш хөй-ниитиниҥ чурумун үрээр, ажыл-агыйга харыысалга чок ийи-чаҥгыс кижилер партияныҥ хүрээлеҥинге таварылга болуп кирип турар фактылар база бар. Чижээ, СЭКП Кызыл райкомунуҥ бюрозу 1955 чылдың ноябрь 25-те Кызыл МТС-тиҥ участка механиги Волошенкону кандидатка хүлээп алган. Волошенко бодунуҥ эрге-дужаалын ажыглап алгаш, күүнениҥ болгаш колхозтуҥ өнчүүн төтчеглеп самчыгдаан дээш ССРЭ-ниҥ Дээдиҥ Советиниҥ 1947 чылдың июнь 4-те үндүрген Чарлыынын бир чүүлү-биле шиитирер апарган. Ынчангаш СЭКП райкомунуҥ бюрозу 1956 чылдың март 28-те бодунуҥ мурнунда хүлээп алган шиитпирин күш чок болдурар ужурга таварышкан. Ындыг таварылгалар СЭКП-ниҥ Чаа-Хөл болгаш оон-даа өске райкомнарынга база тургулаан.

СЭКП-ниҥ Тес-Хем райкомунуҥ партияга хүлээп алыышкын дугайында оваарычча чок болган бир байдалын чижек кылдыр көөрге мындыг: 1953 чылда СЭКП кежигүнүнге кандидатка Самагалдай МТС-тиҥ трактор бригадазынын бригадири эш Ковтай-оолду хүлээп алган, 1955 чылдың августуп 31-де СЭКП райкомунуҥ бюрозу эш Коштай-оолду партия кежигүнүнге киирип алган дугайында МТС-те партия эге организациязынын коммунистериниҥ хуралынын шиитпирин бадылаан. Ынчалза-даа райком Коштай-оолга партия билдин ол дээреде бербээн. Ийи ай эрткен соонда Коштай-оолдуҥ бригадазынын багай ажылы райкомуҥ оргкилдизинге дыҥналы берген. Райком бодунуҥ бюрозун ол-ла чылдың ноябрь 10-да далаш-биле чыгган, СЭКП кежигүнүнге хүлээп алган Коштай-оолду катап кандидатка шилчидер деп шиитпирлээш, ооҥ мурнунда хүлээп алган доктаалын өскерткен. Ооҥ соонда бир неделя эрткенде Коштай-оолдуҥ ажылга харыысалга чогуунуҥ дугайында райкомга база бир чаа медээ дыннзлып келген. Райкомнуҥ бюрозу Коштай-оолдуҥ херээн база катап көөр ужурга таварышкан болгаш үшкү көрүүшкүнде ону партияныҥ хүрээлениннен үндүрер деп шиитпирлээн. Райкомнуҥ баштай кылган чазынын түҥнели ындыг болган. Ол ышкаш СЭКП-ниҥ Өвүр, Чаа-Хөл, Бии-Хем райкомнары партияга хүлээп алыышкынныҥ херээнге хажыдыышкыннарны база болганчок-ла болдуруп турарлар.

Партия кежигүнүнге киреин күзээн кижи бүрүзү болза, партияныҥ программазын, Уставын, тактиказын кандидаттың таныжарынга, база кандидаттың мөзү-шынарын парторганизациядан хынап билип алырынга эргежок чугула кандидат стажын эртер ужурлуг. Ындыг турбуже, кандидаттарныҥ аразында чамдык кижилер партияныҥ болгаш күүнениҥ сагылга-чурумун үреп турар чоруктар бар. СЭКП-ниҥ Бии-Хем райкому 1956 чылдың январь 7-де СЭКП-ниҥ кандидат кежигүнү эш Кимниҥ хуу хереэн көрген. Ким болза, 1954 чылда партия биледин чидирген дээш СЭКП обкомунуҥ бюрозунга хемчег алдырган турган. Ол хемчегни райком бюрозу дүжүрген, обком бюрозундан ону көрбейн турда-ла, а райкомнуҥ ол-ла бюрозунга эш Кимни СЭКП-ниҥ кежигүнүнге киирип алган. Ол ышкаш СЭКП-ниҥ Өвүр райкомунуҥ бюрозу СЭКП-ниҥ чингине кежигүнүнден кандидатче дүжүрткеннерни чогуур хуусаа төнерге ниити чурум өзүгаар СЭКП кежигүнүнге хүлээп алыр ужурлуг турда-ла, кандидатче шилчитирген хемчээн дүжүрер деп шын эвес шиитпирни үндүрүп турган. Чижээ, СЭКП-ниҥ кандидадынче шилчиткен Ламалдайныҥ мурнунда партия талазы-биле алдырган хемчээн дүжүрбейн СЭКП кежигүнүнге хүлээп алган болгаш кандидатче шилчитирген хемчээн дүжүрер деп эренгей болгаш утказы билдинмес шиитпир хүлээп алган.

Партия кежигүнүнге кирерлер болза, үш чылдан эвээш эвес партия стажтыг, бир чылдан эвээш эвес үеде кады ажылдап чораанны-биле оларны билир кежигүннериниҥ рекомендацияларын киирер. Ол дугайын партияныҥ хүрээлениннге кирип турарларныҥ документилериннге тодаргай бижээн турар ужурлуг. Өвүр районда Ламалдайны партия кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында рекомендация берген эштер Сүге-Маадыр, Өртенмей, Достай олар «Ламалдайны үр үе дургузунда билир» деп эренгейи-биле бижип каан болган.

Кандидаттарныҥ иштинден партияныҥ кежигүнүнге хүлээп ап турарларныҥ партстажын ол эшти партияныҥ кежигүнүнге бадылаар дугайында партияныҥ чогуур эге организациязынын ниити хуралынын доктаал үндүрген хүнүнден эгелеп санаар. Ынчангаш эге организацияларга көрдүнген хүлээп алыышкын дугайында херектерни райком бюрозунга чогуур үеинде шиитпирлээри чугула. Ындыг турбуже СЭКП-ниҥ Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл болгаш оон-даа өске чамдык райкомнарында партияга хүлээп алыышкынныҥ херектерин көөрүн дыка хожудадын турар бюрократсыг чоруктун фактылары бар. СЭКП-ниҥ Чөөн-Хемчик райкому Шеми сумузунда башкы Диниспей Оржактың ындыг хереэн бүдүн чыл дургузунда бюрога көрбейн шыгжаан. СЭКП-ниҥ Чаа-Хөл райкомунуҥ бюрозу Ленин аттыг колхозта эш Данзырынны СЭКП кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алган доктаалды 11 ай дургузунда көрбээн. Ол ышкаш Кызыл-Дагда Молотов аттыг колхозта партия эге организациязы эш Кызыл-Тасты СЭКП кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алган шиитпирин база-ла 11 ай ажыр шыгжаан. Ооҥ соонда ол эштериҥ кайызынын-даа СЭКП кежигүнүнге кандидат стажын эге организациянын хүлээп алганы үеден эгелеп санаар деп доктаалда айытканнар, а херек кырында оларныҥ кандидат стажтары ол айтырыгны СЭКП райкомунуҥ бюрозунга шиитпирлевейн турда-ла төнүп калган.

Өске районда партия эге организациязынын хүлээп алыышкын-даа, кежигүнү хемчег алган дугайында-даа шиитпирин база бир өске райкомнуҥ бюрозу бадылап болбас болгаш ол херекти ук кижиниҥ барган эге организациязынга база катап көөр ужурлуг. Ындыг турбуже, СЭКП-ниҥ Өвүр райкому ол принципти үреп турар. СЭКП кежигүнүнге кирип турар эш Дава-Сюрюннуҥ дугайында Кызыл хоорайныҥ башкы институдунда партия эге организациязынын 1955 чылдың июль 27-де үндүрген шиитпирин партияныҥ Өвүр райкомунуҥ бюрозу шуут бадылап турганы окта шын эвес.

Районнарныҥ партия организациялары СЭКП-ге хүлээп алыышкынныҥ херээн кичээнгейлиг удуртур, партия кежигүнүнге кандидаттар-биле кижизидилгелиг ажылды күштелдирип чорудар ужурлуг.

Т. БОЛДАШКИН,
СЭКП обкомунуҥ партия органнарынын килдизинин инструктору.

Колхозтарга концерттер

Областыҥ культура эргелелиниҥ концерт-эстрада бюрозунуҥ артистери Өвүр районга он ажыг хонукта чорааш колхозтар төптеринге болгаш мал фермаларынга 14 черге концерт көргүскеннер. Ооҥ-биле кады олар көдээде бот-тывынгыр уранчүүл бөлгүмнериниҥ ажылы-биле танышпышаан, ол бөлгүмнерге практиктиг дузаламчыны көргүзүп, ылаҥгыя чаа ырларны өөредип чораан.

Артистер Кызылче ээп чорып оргаш Чаа-Хөл районнуҥ Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҥ колхозчуларынга болгаш колхоз төвүнде школаныҥ өөренникчилериннге оюн көргүскен. Оларныҥ программазында — «Өҥүкчүгеш» деп чаҥгыс көжеге шин, ырлар, танцылар болгаш өске-даа көргүзүүлер бар. Артистериҥ көргүзүүн колхозчулар болгаш школачылар улуу-биле сонуурган көргеннер.

А. ДОНГАК.

Куш өстүреринче сагыш салыр

Чөөн-Хемчик районнуҥ «Кызыл тараачын» колхозунуҥ баштаар чери куш фермазынын ажылынче кичээнгейни четпес салып келген. Колхозтуҥ куш фермазынын төрүүр 255 дагаалары 1956 чылдын бирги кварталында чаҥгыс-даа чуурга бербээн. Апрель эгезинде чүгле 10 чуурга берген.

Колхоз куштан кончуг эвээш орулганы ап турар болгаш кирген орулгадан оларны алыраан ажаарынга үндүрген чарыгдалы улгадып турар. Моон чыдагааны болза, дагааларны шынарлыг эки чемнер-биле, кажаа-биле хандырбаанында болгаш бо кыжын олар соок кажаага кыштаанында болуп турар.

Колхозтуҥ куш ажыл-агыйында четпестерни чайладыы, куштан хөй орулга алыр дээш хемчеглерни алыры чугула.

К. САЛЫЫ.

Колхозтарның болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизиниң эки-тура страхованиезин улам калбартыр

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак социалистиг көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң айтырыгларынга, колхозтарны быжыглаарынга болгаш ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын улам эжиждеринге онза кичээнгейни салып келген болгаш салып турар. Колхозтар совет күрүнеңиң өзүп турар улуг дузаламчызының ачызы-биле ниитиниң ажыл-агыйларын хөгжүдер болгаш колхозчуларның материалдыг амыдыралын быжыглаар талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алганнар.

Ажыл-агыйның социалистиг системазы айыыл халаптыг болуушкуннарның болгаш озал-ондактыг болуушкуннар когаралдарының орнун тургузарынга бүгү болдунар аргаларны тургускан. Айыылдыг болгаш озал-ондактыг болуушкуннар колхозтарның ажыл-агыйынга болгаш хамаатыларга материалдыг когаралды чедирип турар. Озал-ондактан болган когаралдарның орнун тургузарынга күрүне страхованиези улуг рольду ойнап турар. Эрткен чылын күрүне страхованиези областың колхозтарының страхованиеленген болгаш когаралга таварышкан хөреңгизиниң база тарылгаларының, а ол ышкаш чамдык хамаатыларның каражага таварышкан эт-хөреңгизиниң орнун тургузарынга бир миллион рубльди үндүрген.

1956 чылда колхозтарның болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизиниң, малының, тарылгазының эки тура страхованиезин улам калбартыры чугула. Колхозтарның болгаш тус-тус кижилерниң страхованиеленген эт-хөреңгизи, малы, тарылгазы кандыг-бир айыылдыг озал-ондактан когаралга таварышканда күрүненің страхование чери ооң орнун тургузар.

Бир эвес колхозтарның эт-хөреңгизиниң, тарылгаларының, көдээ ажыл-агый продукциязының, транспорт херекселдериниң болгаш малдарының, а ол ышкаш хамаатыларның ажыл-агыйларында эт-хөреңгизиниң эки тура-биле страхованиези калбак хөгжээн турган болза, страхование төлевири улам-на хөй болган турар ийик.

Страхованиеленген өлген малдарның орнун бүрүн тургузар дээш колхозтарның база хамаатыларның малының ыяавыла салыышкынныг страхованиезиниң талазы-биле бо чылын бистиң областа страхование хандырылгазының нормалары бедээн турар. Ынчалза-даа бир эвес колхозтарның азы хамаатыларның малдары эки-тура чуруму-биле страхованиеленгинмээн ийикпе азы үгле ыяавыла салыышкынныг страхование-биле камгалатырган болза, страхование орнун тургузарының бедик төлевири, чижээ, бир баш мыйыстыг бода малга азы чылгыга 600 рубльден, а хамаатыларның ажыл-агыйларынга—500 рубльден өрү эвес болур.

Колхозтарның болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизиниң ыяавыла страхованиезин-биле чергелештир эки-тура страхованиезин чорутунуп турар. Бо страхование озал-ондактыг болуушкуннардан колхозтар болгаш хамаатылар боттарының ажыл-агыйын улам-на камгалаан турар арганы берип турар. Чыл бүрүде боттарының эт-хөреңгизин страхованиеледип турар колхозтар страхование төлевириниң хөй түнүг акша-хөреңгизин күрстрахтың органнарындан ап турар. Эрткен чылын Кызыл районнуң «ТАРН 12 съездизи» колхозу страхование төлевиринден 67 муң, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозу—16 муң, Ленин аттыг колхозу — 18 муң рубльди алганнар.

Күрстрахтың Кызыл районда инспекциязы (улуг инспектор эш Тарарак) эрткен чылын колхозтарның тарылгазын эки-тура-биле страхованиеледирин калбарткан. Улуг-Хем районда инспекция малды эки-тура-биле страхованиеледириниң ажылын багай эвес чоруткан.

Ындыг-даа болза областың районнарында колхозтарның болгаш хамаатыларның ажыл-агыйларының эт-хөреңгизин эки-тура-биле страхованиеледир ажыл ам-даа ыракта четпес чоруп турар. Күрстрахтың органнары бүгү область колхозтарның тарылга шөлүнүң үгле 20 хуузун, малының оон-даа эвээш хуузун эки тура-биле страхованиелеткен. Транспорт херекселдериниң, көдээ ажыл-агый продукциязының страхованиези үгле каш колхозтарда чорутунган.

Сүт-Хөл районда күрстрахтың инспекциязы (улуг инспектору эш Кудря) эки-тура страхованиезиниң ажылын багай организастаан, эрткен чылын үгле чаңгыс колхоз тарылгазын страхованиеленген, эт-хөреңгизин страхованиеге киирген колхоз чаңгыс-даа чок. Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Эрзин, Өвүр районнарда эки-тура страхованиези багай тургустунган. Хамаатыларның эт-хөреңгизин эки-тура-биле страхованиеледирин калбартыр талазы-биле күрстрахтың органнары боттуг хемчеглерни албайн турар. Бүгү районнарда болгаш Кызыл хоорайда эки-тура страхованиези чогуур деңнелинге чедир калбарбаан.

Күрстрахтың инспекцияларының ажыл-чорудулгазында кол четпес үүл болза, чоннуң ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды четпес тургусканы болур. Күрстрахтың инспекциялары эки-тура страхование ажылын үндезини-биле эжиждери дээш боттуг хемчеглерни алырының үези келген. Эки-тура страхованиезиниң ажык-дузазының дугайында бүгү колхозчуларның болгаш ниити чоннуң ортузунга тайылбыр ажылын калбартыры чугула.

Колхозтарның болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизин страхованиеледир ажылды калбартыр дээш чер-черде партия организациялары күрстрахтың органнарынга тодаргай удуртулганы хандырары күзенчиг. Бо ажылды чорударынга көдээ Советтер болгаш колхозтарның баштаар черлери боттуг киржилгелиг болуру чугула.

Күрстрахтың инспекцияларының улуг инспекторларының хүлээлгези болза, көдээге коммунистернің, комсомолчуларның, көдээ Советтерниң депутаттарының, колхозчуларның болгаш көдээ интеллигенгилерниң иштинден страхование активин тургузары болур. Ол актив колхозтарга болгаш хамаатыларның ортузунга страхование ажылын чорударынга дузалажыр.

В. ЮДИН,

Күрстрахтың область эргелелиниң начальниги.

Инек бүрүзүнден 2000 литр сүт дээш

Мээң колхозум организастатынган хүнүнден бээр мыйыстыг бода мал фермазының саанчызынга ажылдап келген мен. Хөй чыл ажылдаанымдан чыл бүрүде инек саар талазы-биле бодумга эвээш эвес аргаларны шиңгээдип алган мен. Инектерниң ажаалдазын, чемгерилгезин эжиждип, сүт саап алырынга мергежип тургаш, бодумга быжыглаан чурттуң инектериниң сүт продуктузун чыл бүрү улам бедидерин чедип алган мен.

Сөөлгү чылдарда инектерни быжаалаарындан чарып саар арганы чедиишкиниг ажыглап турар мен. Бо арганы ажыглаанымның түнүнде инектерниң сүдү мурнунда быжаалары-биле эдирип саап турганындан дыка көвүдээн. 1954 чылда саап турган инектеримниң бирээзинде-не ортумаа-биле 830 литр сүттү азы колхозтуң бүдүрүлге планындан 130 литрни артыкка саап алган мен. 1955 чылда 12 инекти ийи катап саап тургаш, инек бүрүзүнден 1200 литр сүттү азы пландан 370 литрни ажыр саап алган мен.

Колхозтуң Чыраа-Бажында сүт-бараан фермазының саанчылары бистер СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш социалистиг чарышка бедиткен хүлээлгелерни ап турар бис. Мурнакчы саанчыларның бирээзи комсомолчу Бувыскаал-биле аравыста социалистиг чарыштыг ажылдап турар бис.

Бо чылын улам бедиткен хүлээлгени—инек бүрүзүнден 2000 литр сүттү саап алырын хүлээнип алган мен. Бистиң ферманың амгы байдалынга мону чедип алыры ындыг-ла белен эвес. Мурнакчы саанчыларның дуржулгазын ажыглазыышаан, саар инектеримниң ажаалдазын, азыралын экижидип база хүнде ийи удаа саалданы шынарлыг чорудуп тургаш, алган хүлээлгемни чедиишкиниг күүседир дээш бүгү күжүмнү салыр мен.

Мээң саап турар инектеримниң аразында элээн хөй сүттү берип турар инектер бар. Чижээ, эрткен чылын «Төңгүр калдар», «Калчан хүрең», «Төңгүр куу» деп шолалыг инектер чайгы айларда бир хүнде 10—12 литр сүттү берип тургал азы саалданың бүгү дургузунда оларның бирээзи-ле 1300 литр сүттү берген. Бо чылын бо инектерниң бирээзи-ле 2000 ажыг литр сүттү бээри чугаажок.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыынга харыы кылдыр инек бүрүзүнден 2000 литр сүттү саап алыр дээн социалистиг хүлээлгемни алдарлыы-биле күүседир мен.

М. МЫЙДОК.

Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң саанчызы.

Хүлээлгезин күүседир

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжулары эштер Самбуу, Серемаа, Догус-оол оларның чаа төрүттүнген 556 хураганнары семис, шыырак доругуп турар.

Ам төрүүр 206 хойларының хураганнарын чидириг чокка алыр база түленди дүктерни чыыр ажылды чорудуп, дүк планын өй-шаанда доддур болгаш ажыр күүседир дээш малчыннар боттарының аразында социалистиг чарышты калбарткан.

Д. ТАСПАЯК.

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң малчыннары эштер Часпый, Хунаш олар одар-белчиирин таарыштыр тургускаш, малдың күштүг, семис болурун чедип алганнар. Ам эш Часпый тарээн 98 өшкүзүнден 118 анайларны, Хунаш 112 өшкүзүнден 135 анайларны меңги камгалап алганнар.

Эш Часпый колхозка 9 чыл иштинде өшкү кадарып келген болгаш чыл бүрүде 300—400 анайларны менди доруктуруп, колхозтуң улуг малынга дужаап келген.

О. МУНЗУК.

Н. А. Булганиннының болгаш Н. С. Хрущевтуң Англияда чоруп турарының дугайында

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН, апрель 19. Н. А. Булганиннының болгаш Н. С. Хрущевтуң Англияда чеде бергениниң дугайында дыңнадыгларны, а ол ышкаш бо чугула болуушкунга хамаарышкан үүлдерни бөгүн Кыдаттың төп солуннары улуг-улуг эгелерлиг кылдыр парлаан.

«Женьминьжибао» солуннуң бижип турары болза, совет удуртукчуларны Лондонче чалаанын улустар аразынга улуг политиктиг ужур-дузалыг болуушкун кылдыр бүгү делегей санап турар. Совет Эвилели болгаш Англия ышкаш ындыг ийи улуг күрүнелериниң удуртур ажылдакчыларының аразынга санал-оналдарның аксеткилдиг солчуушкуну болгаш оларның аразынга бот-боттарын билчирин чедип алыр ниитиниң чоннуң ортузунга тайылбыр массалыг ажылды четпес тургусканы болур. Күрстрахтың инспекциялары эки-тура страхование ажылын үндезини-биле эжиждери дээш боттуг хемчеглерни алырының үези келген. Эки-тура страхованиезиниң ажык-дузазының дугайында бүгү колхозчуларның болгаш ниити чоннуң ортузунга тайылбыр ажылын калбартыры чугула.

Колхозтарның болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизин страхованиеледир ажылды калбартыр дээш чер-черде партия организациялары күрстрахтың органнарынга тодаргай удуртулганы хандырары күзенчиг. Бо ажылды чорударынга көдээ Советтер болгаш колхозтарның баштаар черлери боттуг киржилгелиг болуру чугула.

Күрстрахтың инспекцияларының улуг инспекторларының хүлээлгези болза, көдээге коммунистернің, комсомолчуларның, көдээ Советтерниң депутаттарының, колхозчуларның болгаш көдээ интеллигенгилерниң иштинден страхование активин тургузары болур. Ол актив колхозтарга болгаш хамаатыларның ортузунга страхование ажылын чорударынга дузалажыр.

В. ЮДИН,

Күрстрахтың область эргелелиниң начальниги.

ПЕКИН, апрель 19. Н. А. Булганиннының болгаш Н. С. Хрущевтуң Англияда чеде бергениниң дугайында дыңнадыгларны, а ол ышкаш бо чугула болуушкунга хамаарышкан үүлдерни бөгүн Кыдаттың төп солуннары улуг-улуг эгелерлиг кылдыр парлаан.

«Женьминьжибао» солуннуң бижип турары болза, совет удуртукчуларны Лондонче чалаанын улустар аразынга улуг политиктиг ужур-дузалыг болуушкун кылдыр бүгү делегей санап турар. Совет Эвилели болгаш Англия ышкаш ындыг ийи улуг күрүнелериниң удуртур ажылдакчыларының аразынга санал-оналдарның аксеткилдиг солчуушкуну болгаш оларның аразынга бот-боттарын билчирин чедип алыр ниитиниң чоннуң ортузунга тайылбыр массалыг ажылды четпес тургусканы болур. Күрстрахтың инспекциялары эки-тура страхование ажылын үндезини-биле эжиждери дээш боттуг хемчеглерни алырының үези келген. Эки-тура страхованиезиниң ажык-дузазының дугайында бүгү колхозчуларның болгаш ниити чоннуң ортузунга тайылбыр ажылын калбартыры чугула.

Колхозтарның болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизин страхованиеледир ажылды калбартыр дээш чер-черде партия организациялары күрстрахтың органнарынга тодаргай удуртулганы хандырары күзенчиг. Бо ажылды чорударынга көдээ Советтер болгаш колхозтарның баштаар черлери боттуг киржилгелиг болуру чугула.

Күрстрахтың инспекцияларының улуг инспекторларының хүлээлгези болза, көдээге коммунистернің, комсомолчуларның, көдээ Советтерниң депутаттарының, колхозчуларның болгаш көдээ интеллигенгилерниң иштинден страхование активин тургузары болур. Ол актив колхозтарга болгаш хамаатыларның ортузунга страхование ажылын чорударынга дузалажыр.

В. ЮДИН,

Күрстрахтың область эргелелиниң начальниги.

Индияның Коммунистиг партиязының IV съездизи

ДЕЛИ, апрель 20-де. (СЭТА). Парлалганың дыңнадып турары болза, дүүн Пангхатка (Индияның мурнуу талазында, Мадрас штаттың Шалабар районунда) Индияның Коммунистиг партиязының дөртү съездизи бодунуң ажылын эгелээн.

Съездиниң эгелээринин мурнуу чарыында тук көдүрлүүшкүннүг ёзулал болган. Индияның Коммунистиг партиязының ТК-ның политбюро кежигүнү, Андхра штаттың хоойлужудулга хуралындан Коммунистиг партияның баштыңы П. Сундая тукту көдүргеш, бүгү делегейге тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш, а ол ышкаш Индияның ажылчын аңгызының амыдыралының деңнелин бедидери дээш демиселдиң планын съезд чогаадып үндүрер ужурлуг деп медеглээн.

Дүүн бирги хаалгыг хурал болган. Солуннарның дыңнатканындан алырга, съездиниң удуртур органын съезд соңгаан болгаш үн айтырыын бадылаан. Индияны хостаары дээш демиселге өлүрткеннерни төлээлер тураскаап ёзулаан.

Индияның Компартиязының IV съездизинге СЭКП ТК-ның байырын «Нью-Эйдж» солун парлап үндүрген. Байырның текстизи мынчаар бижитинген:

ИНДИЯНЫҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ IV СЪЕЗДИЗИНГЕ.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, Индияның Коммунистиг партиязының IV съездизинге изиг байырны чедирип база бодунуң чуртунуң хамаарышпас чоруу дээш, бодунуң улустарының чаагай чоруун көдүрери дээш, бүгү улустарның аразынга тайбың болгаш найырал дээш Индияның Компартиязының демиселинге чедиишкиннерни күзеп тур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

Кыдаттың, Италияның, Францияның, Болгарияның, АКШ-тың, Японияның, Индонезияның Коммунистиг партияларындан, Кореяның Күш-ажылчы партиязындан чедирген байырларны «Нью Эйдж» солун база парлап үндүрген.

„Евратомну" тургузарының планы француз хөй-ниитиниң дүвүрээшкинин болдуруп турар

ПАРИЖ. Страсбургка европа чөвүлелинин консультативтиг ассамблеязының эөлчеглиг сессиязы ажыттынган, аңаа 15 чурттарның төлээлери келген. Консультативтиг ассамблеяның шиитпир хүлээп алыр эргези чок, ынчалза-даа чурттар аразының кады ажылдажылгазының янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле бодунуң саналын сүмелээшкин хевири-биле чугаалап болур. Консультативтиг ассамблеяның хүн айтырыы болза ылаңгыл француз хөй-ниитиниң хөлзээшкинин болдуруп турар айтырыгның: атомнуг энергия талазы-биле «европа ниитилежилгези» дээринин «евратомнуң» планы болуп турар. Ол «ниитилежилгеде» Франция, Италия, Барыын Германия, Бельгия, Голландия болгаш Люксембург, тодаргайлаарга, барыын европа шериг эвилелин тургузуп турар чурттар кирип турарлар. Ол чаа план болза улус массаның удурланыышкыннарының түнүнде буступ дүшкени «европаның камгалал ниитилежилгезинин» планын Франция хөй үүлдер талазы-биле сагындырып турар.

Амгы үеде «евратомнуң» планын алды чурттарның чазактары чугаалажып турар. Парлалганың демдеглеп турарындан алырга, ук план ол чурттарның баштаар бөлүктеринде чидиг чөрүлдээлерни өөскүдүп үндүрген. «Евратомнуң» ажыл-чорудулгазын атомнуг энергияны үгле тайбың сорулгаларга хереглээри-биле кызыгаарлаза чогуур бе, азы атомнуг чепсекти бүдүрерин аңаа чөпшээрезе эки бе; уран рудазын болгаш кезектерге үүрмектелир материалдарны садып алырының база садыгларының онза эргезин «евратомга» тывысса чогуур бе дээрзиниң дугайында айтырыглар маргылдаада кирип турар.

Атомнуг энергияны ажыглаары ышкаш ол хире чугула адырның талазы-биле национал дың эргезин кызыгаарлап турар национал эргениң кырында ол органны тургузар планның Франция дүвүрээшкинни болдуруп турарының дугайын сөөлгү хүннерде парлалгага үнген элээн хөй үүлдер херечилеп турар. «Евратомнуң» планын хамаарышкан чурттарның парламентилеринге чугаалажып көөр дээрзи билдинген.

Францияның национал хуралының дашты херектер талазы-биле комиссиязы ол айтырыгның талазы-биле илеткелчиге Пьер Жюлини томуйлаан.

Профессор Бернар Лавреньның Пьер Жюлиге чоруткан ажык чагаазын неделя санында үнер «Трибюн де Насьон» солун апрель 14-те парлап үндүрген. «Евратомнуң» төлевилелин француз парламент хүлээп алыр болза өлүмнүг уржукту болдурар деп автор илереткен. «Европа төлевилелдери дээр ол ёзажок төлевилелдер бир эвес боттандыртынган турар болза Франция, Бельгия болгаш Голландия Европаның составынга эглиш чок кылдыр буурап дүшкүлээн турар ийик» деп автор бижээн.

«Евратомнуң» төлевилели «эгезинден төнчүзүнге чедир-ле бак ёоралыг хуурмак үүлгедиишкин-дир» чүге дизе, ол төлевилел монополистиг каттыжыышкыннарның чижеҗ эрге-ажыктарын хараан, атомнуг энергияны Францияның тайбың сорулгаларга хөгжүдер аргазын чок болдурар, Францияның хамаарышпас чоруун бузар болгаш «Францияның амгы парламентилиг күрүнезиниң орнунга тоталитарлыг технократтыг күрүне тура бээр» деп Лаврень санап турар.

Ол-ла хүнде «евратом Францияга улур угланган» деп эгелиг үүлдү «Комба» солун парлаан. Солуннуң санап турарыбиле алырга, «герман-америк маневр» болуп турар болгаш Барыын Германияны дамчыштыр Барыын Европаның ады үнген алды чурттарынга атомнуг энергияны бүдүрерин база ажыглаарын контрольдаарын Американың Каттышкан Штаттарынга хандырып турар ол планны солун чидии-биле шүгүмчүлээн.

«Евратомнуң» дугайында керээни национал хуралга чугаалаштырары-биле киирип келгенде, ону күш чок болдуруп чайладырынче Францияның национал хуралын солун кыйгырган.

КУР биле Египеттиң аразында садыг харылзаалары быжып турар

КАИР. Египет биле Кыдат Улус Республиканың төлээлериниң аразынга Каирге болган садыг талазы-биле чугаалажыышкыннарының доозулганының дугайында кады кылган египет-кыдат медеглел аңаа чарлатынган.

Кыдат таладан чугаалажыышкыннарга КУР-нуң Египетке келген даштыкы садыг министри Е Цзи-чжуан баштаан садыг төлээлери киришкен.

Египет төлээлерни садыг болгаш үлетпүр министри Абу Нусейр баштаан.

Кады кылган медеглелде айтып турарыбиле алырга, чугаалажыышкыннар ийи чурттарның аразынга садыг харылзааларын калбартырынга хамаарышкан. Чугаалажыышкыннар сеткилдиң ханызындан болгаш найыралдыг байдал-биле эрткен деп медеглелде чугаалап турар. КУР биле Египеттиң чазактарының аразынга 1955 чылдың августа чардынган болгаш чыл бүрүнүң протоколунуң баштайгызы капсыртынган садыг талазы-биле дугуржулганын күүселдезиниң чорудулгазынга кайы-даа талалар сеткил ханганын илергейлээннер.

Ол дугуржулага болгаш протоколга дүүштүр Кыдат Улус Республика Египеттен хөвени болгаш хөвең аргыларны салып ап турар. Бодунуң ээлчээнде Египет болза КУР-дан каң кылыгларны, машиналарны, үнүш үзүн болгаш өскелерни-даа садып ап турар.

Каирде КУР-нуң үлетпүр делгелгези ажыттынган. Медеглелде демдеглээни ёзугаар алырга, ол делгелге Кыдаттың экономика талазы-биле чедиишкиннерин египет улуска танытыр. Египет биле Кыдаттың аразынга садыг солчуушкунун улам ыцай калбартырынга ол делгелге дузалаан турар дээрзинге бүүдүлди кайы-даа талалар илергейлээн.

Кады кылган медеглелге Египеттиң садыг болгаш үлетпүр министри Абу Нусейр болгаш КУР-нуң даштыкы садыг министри Е Цзи-чжуан ат салганнар.

Е Цзи-чжуан Каирде КУР-нуң үлетпүр делгелгезинде көргүстүнген машиналарны Египет биле Кыдаттың аразында быжыгып турар найыралдың демдээ кылдыр Египеттиң чазаанга белекке өөрүп чедирилгенин илергейлээн болгаш чуртту чаартып тургузарының делгем программазын боттандырарынга Египеттиң чазаа ол машиналарны ажыглаан турар деп чугаалаан.

(СЭТА).

Кыдатта үүрмектеп садар бараннар өртээниң чиигээни

ПЕКИН, 15. Кыдат Улус Республиканың чамдык можуларында болгаш хоорайларында чер-черниң улус комитеттериниң шиитпири-биле янзы-бүрү хевириниң бараннарының өртектерин улуу-биле чиигеткен. «Ганьсужибао» солуннуң дыңнадып турары-биле алырга, Ганьсу чожунуң улус комитединиң докладалы-биле тараанның өртээ өртумаа-биле 8,3 хуу, чурт үлетпүрүнүң кылыгларының 15,8 хуу чиигээн. Можунуң чазаглыг оруктары-биле чүк сөөртүлгезиниң өртээн элээн улуу-биле чиигеткен.

«Нэймынчжибао» солуннуң дыңнатканындан алырга, бо чылдың бирги кварталында Баотоу хоорайда 930 хевирлерниң бараннарының, ооң иштинде калбак хереглелдиң бараннарының, ылаңгыя хөвең-пес аргыларының өртээ 30 хуу чедир чиигетинген. Хоорайда суг дамчыдылгазы-биле дамчыдып берип турар сугнуң уъжун төлевир 35 хуу болгаш чүк сөөртүлгезиниң тарифы 12 хуу чиигээн.

(СЭТА).

Кыдатта ажыл төлевириниң системазын өскерткени

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнатканы-биле алырга, ажыл төлевириниң системазын өскертир дугайында айтырыгның талазы-биле чоокта чаа Пекинге болган чөвүлел хурал ажылчыннарның, албан хаакчыларның, эртеменнерниң, тускай эртемниглерниң, башкыларның болгаш өске-даа мергежилдериниң кижилериниң ажыл төлевирин ниитизи-биле улгаттырар дугайында шиитпирни хүлээп алган. Чүнүн-даа мурнунда чавыс төлевир ап турар ажылдакчыларның ажыл төлевири улгаткан турар. Чуртка күш-ажыл төлевириниң социалистиг системазын базым бүрүзүнде нептередири база шиитпирлетинген. Ажыл төлевирин улгаттырарда Кыдаттың тус-тус районнарында амыдыралдың аңгы-аңгы деңнели болгаш бараннар өртектери барымдаалатынган болур.

(СЭТА).

Бот-боттарынга күш-ажылчы дузалажылганың бригадаларын ВДР-де тургузуп турары

ХАНОЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дамчытканы болза, бот-боттарынга күш-ажылчы дузалажылганың бригадаларын тургузары дээш шимчээшкин Вьетнам Демократтыг Республиканың көдээ районнарында калбарып турар. Бо чылдың февральдың төнчүзүнге чедир бүгү тараачын ажыл-агыйларның 53 хуузун каттыштырган 153 муң ындыг бригадалар чурттун иштинге санатынып турган.

Бот-боттарынга күш-ажылчы дузалажылганың бригадаларын тургузуп турар чорук вьетнам көдээ чергелерге көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өзүлдезинге изигни берип, боттарының каттышкан күзенчиг-киннери-биле боттарының оруунда бергелерни ажып тиилээринге тараачыннарга дузалап турар.

(СЭТА).

Ниитилел эртемнериниң институдунуң Пекинде тургустунганы

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң шиитпирин ёзугаар ниитилел эртемнериниң Институду Пекинде тургустунуп турар. Диалектиктиг болгаш төөгү материализмин, политиктиг экономияны, кыдат революциянын төөгүзүн үк институтка өөренир. Дыңнакчыларның 200 кижи санныг баштайгы бөлүүн бо чылдың сентябрьда институтка хүлээп алган турар.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ЧУГЕ ОЛ ЧУГУЛАЛ

«Чем чиириниң мурнунда холунар чунунар»

Мындыг кыйгырыгга удаа-дараа ужуражып турар, чамдыкта ону мырынай тоовайн баар бис. Ижин-шейүндүнүң халдавырлыг аарыгларының, ылаңгыяда дизентерияның өөскүдүкчүлери — микробтарны хирлиг холдар-биле тарадып турар деп чүвени эртем шинчилелдери көргүзүп турар.

Чижээ ындыг шинчилелдериниң бирээзиниң көргүскени болза:

Дизентерия-биле аараннар турган 79 квартираларга янзы-бүрү эт-херекселдериниң база ол ышкаш кадык чурттакчыларның холдарын суг-биле чуп, ооң соонда чуп алган сугну лабораториядa шинчип көрген. Кандыг микробтар илеретинер деп чүве эмчилерни сонуургаткан.

25 квартираларда дизентерияның палочкалары (аарыг өөскүдүкчү курттар) бар болган. Оларны хеп, эт-херексел, аяк-сава, ойнаарактар чугган сугдан тыып алган. Шинчитинген кадык кижилериниң 11 хуузунуң холдарындан дизентерия палочкалары тывылган.

Дизентерия аарыг кижилер чугбаан холдары-биле эт-херекселдерни тудуп турган, а ооң соонда ол эт-херекселдерни кадык кижилер тудуп турган деп чүве тодаргай.

Суг дамчыдар кранның тудазынан дизентерия палочкалары база тывылган. Дизентерия аарыг кижи албаннаар бажыңдан үнгеш, чугбаан холдары-биле кранның тудазын тудуп, ону хирлендирип каан деп чүве билдингир.

Албаннаар бажыңга чораан соонда болгаш чемненир мурнунда холду саваң-биле эки чуур деп дизентериядан камгаланырының эң бөдүүн аргазын бистер шуптувус сагыыр ужурлуг бис.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда № 51А бажыңда чурттап турар хамаатты Сергей Федорович Кайдан-Дешкин Игарка хоорайның Киров кудумчузунда № 4 бажыңның 7-ги квартиразында чурттап турар хамаатты Ольга Николаевна Кайдандан чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херектиг Кызыл хоорайның ийги участогунуң улус судунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизиниң — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтериянның 3—65.

ТС—00305. Культура эргелелиниң типографиязы.